

Paha markkina!

**VauvaPolku
vanhemmuuden tueksi**

**Lounaskutsu vei
maailman ääriin!**

**Todellisuus on
tarua ihmeellisempää
kuntatyössä**

Äänessä Annika Saarikko, Aki Lindén, Juha Tuominen ja Touko Aalto

NELJÄ TULKINTAA VALINNANVAPAUDESTA

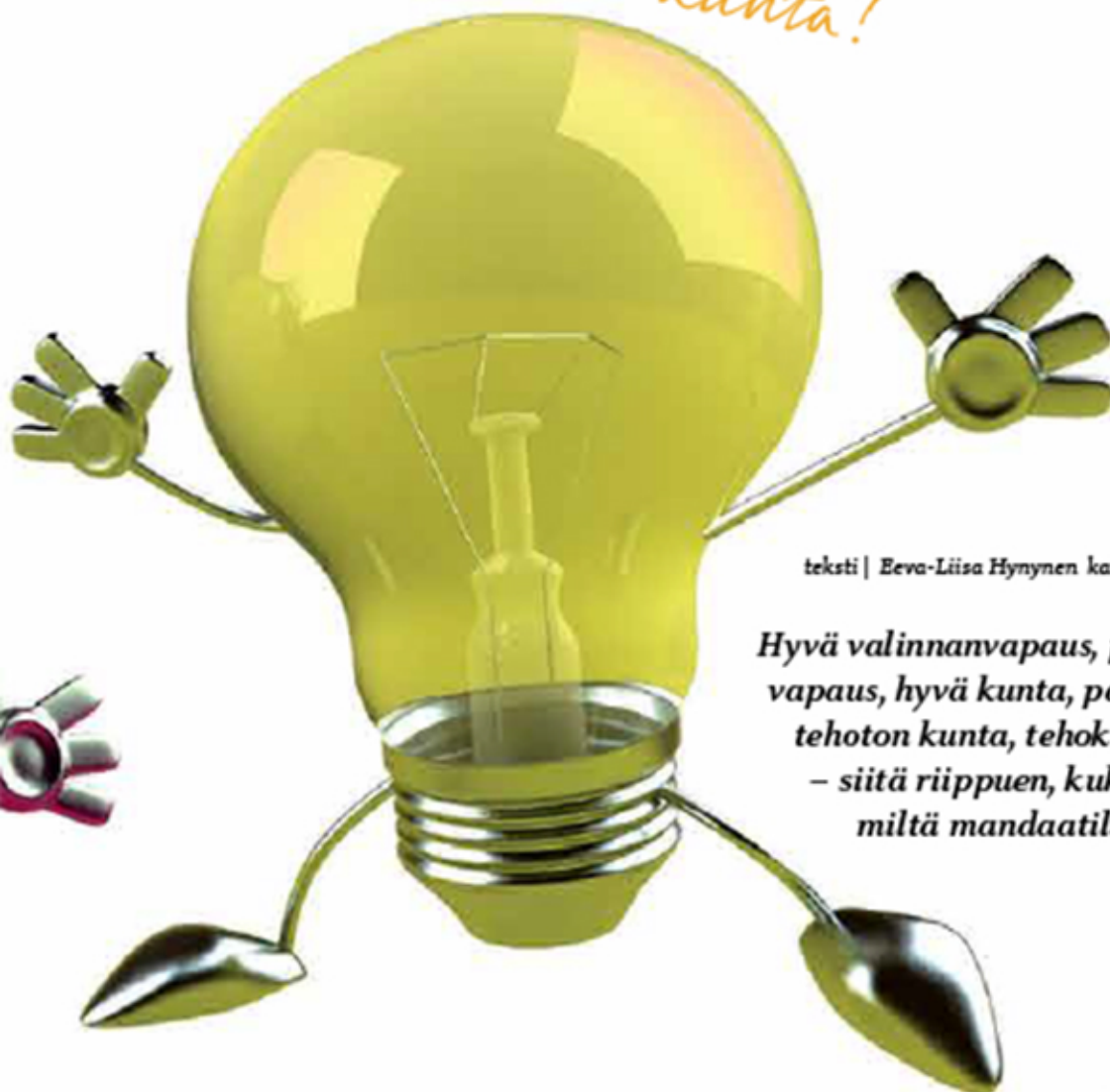
Tehokas markkina!

*Hyvä
valinnanvapaus!*

Paha valinnanvapaus!

Tehoton kunta!

teksti | Eeva-Liisa Hynynen kansi | iStockphoto

*Hyvä valinnanvapaus, paha valinnan-
vapaus, hyvä kunta, paha markkina,
tehoton kunta, tehokas markkina
– siitä riippuen, kuka puhuu ja
miltä mandaatilta käsin.*

apaus!

Puhetta valinnanvapauden ympärillä on plisannut siitä lähtien, kun marraskuussa 2015 pääministeri **Juha Sipilä**n (kesk.) hallituksen kriisineuvotteluissa kokoomus sai vaatimuksensa laajasta sote-valinnanvapaudesta läpi.

Sote- ja maakuntauudistuksessa eniten tuskaa on tuottanut juuri valinnanvapauteen liittyvä lainsäädäntö. Se on saatu – eduskunnan perustuslakivaliokunnan tiukan lausunnon ja uuden valmistelun jälkeen – lausuntokierrokselle, joka päättyy 15. joulukuuta.

Peruspalveluministeri **Annika Saarikko** (kesk.), Vihreiden puheenjohtaja **Touko Aalto**, HUSin toi-

mitusjohtaja **Aki Lindén** ja Terveystalon johtava ylilääkäri **Juha Tuominen** vastasivat Polemiikin kysymykseen: Mitä hallituksen valinnanvapausesitys toisi tullessaan?

Vielä ei ole varmaa, että valinnanvapauslakiesitys menisi tällaisenaan läpi perustuslakivaliokunnan tarkastelusta. Esimerkiksi Kuntaliiton hallitus antoi lausuntonsa lakiesityksestä 22. marraskuuta ja näki esityksessä korjaamisvaraa: muun muassa sote-integraatiotavoitteiden toteutuminen ja erikoissairaanhoidon palvelujen laajamittainen toteuttaminen asiakaasetelin avulla nousivat huolenaiheiksi.

jatkun >

"Eri puolilla Suomea merkittävimpiä tunnutaan pitävän sitä riskiä, joka liittyy poliittiseen päätöksentekokykyyn."

- Annika Saarikko

Saarikko summaa.

Asiakasseteli siis korvaa nykyisen palvelusetelin.

- Asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin voi saada maakunnan liikelaitoksen tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella ja asiakas voi tämän jälkeen valita haluamansa maakunnan hyväksymän yksityisen palveluntuottajan.

Jos asiakas kieltäytyy hänelle tarjotusta asiakassetelistä tai henkilökohtaisesta budjetista, maakunnan liikelaitos toteuttaa hänen palvelunsa muulla tavoin.

Saarikko painottaa, että asiakasseteli on annettava ainakin laissa säädetyissä palvelukokonaisuuksissa, mikäli asiakas sen haluaa.

- Tämän lisäksi maakunta voi ottaa asiakassetelin käyttöön muissakin päätöksissään palveluissa. Tavoitteena on, että maakunta määrittelee riittävän määrän palveluja asiakassetelillä maksettaviksi, jotta voidaan varmistaa palvelujen saatavuus, saavutettavuus ja palvelukokonaisuuksien toimivuus, ministeri linjaa.

Viime kädessä maakunnan liikelaitos vastaa asiakkaan palvelujen kokonaisuudesta, laadusta ja kustannuksista. Annika Saarikon mukaan vastuu pysyy julkisissa käsissä.

Saarikon jokainen vastaus viestii siitä, että hänen tulokulmansa sote-uudistukseen ei ole valtataistelu tai ylipäättään peli. Ministeri on saanut käsiinsä - lennosta vaihtaan - uudistuksen, joka on vietävä maaliin ja hän tuntuu tietävän uudistuksen vaikeusasteen.

Kun Saarikolta kysyy uudistukseen liittyviä riskejä, hän ei väistele poliittista vastuuta.

- Eri puolilla Suomea merkittävimpiä tunnutaan pitävän sitä riskiä, joka liittyy poliittiseen päätöksentekokykyyn. Ymmärrän, että vuosien valmistelun jälkeen epävarmuutta, epätietoisuutta ja myös epäuskoa on paljon.

Pahin vaihtoehto koko Suomelle olisi Saarikon mukaan kuitenkin uudistuksen kaatuminen.

- Nykyisellä tavalla ei voida taata jokaiselle kansalaiselle lain velvoittamia laa-

dukkaita ja yhdenvertaisia sote-palveluita.

Vaikka rakenteita muutetaan ja palvelujen järjestämisvastuuta laajennetaan, lähipalvelut turvataan, Saarikko vakuuttaa.

- Tämä onnistuu, kun palvelujen järjestämisvastuun väestöpohjat kasvavat maakuntauudistuksen myötä ja palveluiden tarjonta- ja tuottamistavat uudistuvat sote-uudistuksen seurauksena.

Meri-Lapin kaltaiset sote-ulkoistamistapaukset lisäävät jo ennestäänkin vaativan uudistuksen riskikerrointa. Annika Saarikko kertoo, että sosiaali- ja terveysministeriössä asiaan on jo tartuttu.

- Ministeriössä valmistellaan parhaillaan hallituksen esitystä kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveyspalvelujen ulkoistusten ja investointien rajoituslain jatkamisesta ja tiukentamisesta. Laajat ulkoistukset ovat ongelmallisia nimenomaan maakuntien toiminnan suunnittelun ja päätöksenteon kannalta, Saarikko pahoittelee ja jatkaa:

- Maakunta ei voi vaikuttaa siltä osin juurikaan palvelutuotantoon, mikäli kunta on ulkoistanut palvelutuotannon pitkäaikaisilla sopimuksilla.

Ulkomaailmaan sote-uudistus näyttäytyy julkisen terveydenhuollon ja markkinoiden taisteluna - ja poliittisena kädenvääntönä hallituksen sisällä sekä hallituksen ja opposition välillä.

Annika Saarikko tiedostaa tämän, mutta kertoo näkevänsä paljon hyvää ympärillään.

- Olen ollut positiivisesti yllättyneet ja erityisen vaikuttunut siitä kyvystä ja osaaamisesta, jolla sosiaali- ja terveysministeriön virkamiehet sitoutuvat työhönsä ja haluavat saattaa sote-lait valmiiksi, hän sanoo.

Ja vaikka otsikot ennustavat uudistukselle jatkuvasti uusia vaikeuksia, maakunnissa valmistelu etenee.

- Käynnit eri puolilla Suomea osoittavat tuhansien ihmisten sitoutuneen konkreettiseen maakunta-muutostyöhön ja keskittyvän ongelmien sijaan huomattavasti enemmän ratkaisemaan niitä. Se tuntuu hyvältä. Uudistus ei tule kerralla valmiiksi, mutta jostain se pitää aloittaa, Saarikko toteaa pragmaattisesti.

Peruspalveluministeri Annika Saarikko peri sote-vastuun edeltäjältään **Juha Rehulalta** (kesk.). Ministeri toisen- ja jälkeä on joutunut kovan kritiikin kohteeksi.

Saarikon mukaan uudistuksen suurista tavoitteista ei ole luovuttu.

- Tavoitteena on edelleen järjestelmä, joka mahdollistaa nykyistä yhdenvertaisemmat sote-palvelut ja aikaisempaa enemmän valinnanvapautta tarpeeksi suurella väestöpohjalla.

Millaisen valinnanvapausmallin sitten saamme, jos lakiesitys menee läpi?

- Uusi malli vahvistaa ja laajentaa asiakkaan valinnanvapautta julkisesti rahoitetuissa sote-palveluissa entisestään. Valinnanvapauden kulmakivinä toimivat jatkossa asiakkaan mahdollisuus valita itselleen sopiva palveluntuottaja sekä mahdollisuus valita, missä asiakassetelinsä tai henkilökohtaisen budjettinsa käyttää.

Asiakas saa siis valita haluamansa julkisen tai yksityisen sote-keskuksen ja hammashoitolan.

- Tämän lisäksi asiakas voi valita maakunnan liikelaitoksen ja palveluyksikön. Liikelaitos tarjoaa sosiaalipalveluja ja erityistason terveyspalveluita. Pidän hyvänä, että esimerkiksi paljon palveluita käyttävien ihmisten näkökulmasta henkilökohtaisen budjetin myötä oman äänen kuullut palveluissa kasvaa - vaikkapa kaavamaisen kilpailutusmenettelyn sijaan,

Kuntaliiton huolen jakaa HUSin toimintajohtaja Aki Lindén, jonka kirjoitus – oikeammin hätähuuto – julkaistiin Helsingin Sanomien mielipidesivulla 18. marraskuuta.

”En ole koskaan nähnyt Suomen terveyspolitiikkaa niin sekaisin kuin nyt”, kirjoitus oli otsikoitu.

Saman Aki Lindén sanoo Polemiikille.

- Vaikka muuta väitetään, lausunnolla on lakiesitys, joka panee suomalaisen terveydenhuollon täysin sekaisin. Näyttää siltä, että tätä uudistusta johtavat markkinat, ei hallitus.

Hän muistuttaa, että valinnanvapauden linjauksia on muutettu tuon tuosta – nyt lausunnolla oleva lakiesitys on Lindénin laskujen mukaan jo viides versio 22.12.2016 julkistettujen linjausten jälkeen.

- Valinnanvapauslainsäädännöllä viedään suomalaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista noin 8 miljardin euron osuus ulkoistettavaksi. Siinä on mukana erikoissairaanhoidoakin yli kolmen miljard-

din euron verran. Kyseessä on ainutlaatuisen suuri ulkoistus. Nyt liikutellaan suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakenteita ja toimintatapoja ennennäkemättömällä tavalla.

Lindénin mukaan Suomessa ei ole koskaan aiemmin nähty vastaavaa julkisen palvelun ulkoistamisprojektia – ei yhdelläkään toimialalla.

- Ja kun tämän kokeilun kohteena ovat julkiset terveydenhuollon palvelut, kansalaisten pitäisi olla huolissaan.

Aki Lindén muistuttaa, että suuret yksityiset terveydenhuollon toimijat ovat ostaneet viime vuosina pieniä yrityksiä jopa ylihinnalla kilpaillessaan johtavasta markkina-asemasta.

- Nyt suurimmat näistä yrityksistä ovat jo niin suuria konserneja, että Suomen valtio ei voi päästää niitä kaatumaan. Tässä on pelissä koko julkinen terveydenhuolto erikoissairaanhoidon myöten, Lindén sanoo ja jatkaa:

- HUS voi hyvin käyttää 10–20 miljoonaa euroa tai jopa 50 miljoonaa euroa palvelusteleihin, se ei ole ongelma, mutta on aivan eri asia jos miljardi euroa HUSin toiminnasta viedään markkinoille. Sen jälkeen tilanne on sekaisin ja ihmiset ryhtyvät kaaosmaisesti shoppaamaan terveyspalvelujaan voimatta kuitenkaan varmistaa, mitä hoitoa asiakasasetelillä saavat. Nyt riskeerataan jopa suurten 24/7-päivystyssairaaloiden toiminta.

Lindén arvelee, että valtaosa kansanedustajista ei tiedä, mitä ovat tekemässä.

- Siinä vaiheessa kun uudistus on ajettu voimaan, ollaan tilanteessa, josta on enää mahdotonta peruuttaa takaisin tilanteeseen, jossa julkinen terveydenhuolto olisi kuskin paikalla. Nämä suuryritykset tarvitsevat katteensa ja jostakin se otetaan. Veikkaan, että tässä kilpailutuksessa myös hoidon laatu heikkenee, Lindén pahoittelee.

Terveystalo / Aki Rask

Terveystalon johtava yllilääkäri Juha Tuominen sanoo seuranneensa valinnanvapauslakiesitykseen liittyvää kansalais- ja mediakeskustelua hämmentyneenä.

- Viime vuodet ovat olleet melkoisia opivuotia siinä mielessä, että valinnanvapauden piikkiin on pantu kaikenlaista – ja itse pääasia on unohtunut, Tuominen sanoo.

Hän muistuttaa, että valinnanvapautta ei ole keksitty tässä ja nyt, eikä ”markkinoiden mieliksi” – se on merkittävä osa eurooppalaisen terveydenhuollon pitkää perintöä erityisesti niissä maissa, joissa järjestelmä on vakuutusperustainen.

- Mutta myös Iso-Britannia ja Ruotsi ovat avanneet terveydenhuoltonsa kilpailutukselle ja siirtyneet monituottajamalliin. Tämä on kummassakin maassa tapahtunut ”demarivetoisen” hallituksen aikana.

Juha Tuominen korostaa, että valinnanvapaus on kansalaiselle keskeinen työkalu tehostaa ja parantaa terveydenhuollon järjestelmää.

- Kansalainen tehostaa sitä ”jaloillaan” eli omilla valinnoillaan. Siitä tässä on kysymys.

Tuominen painottaa, että EU on ajanut vahvasti kansalaisten oikeutta hakea hoivapalveluja valtakunnan rajojen yli. Direktiivi tuli voimaan 2011 ja Suomessa säädettiin laki rajat ylittävistä terveydenhuollosta 2013.

- Itse asiassa EU-direktiivin ja tämän lain jälkeen olisi mahdotonta kuvitella, et-

”Valinnanvapauslainsäädännöllä viedään suomalaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista noin 8 miljardin euron osuus ulkoistettavaksi. Siinä on mukana erikoissairaanhoidoakin yli kolmen miljardin euron verran.”

- Aki Lindén

”Valinnanvapaus on ainoa keino saada eri toimijat samalle viivalle ja tehostaa julkisten verovaroiden käyttöä.”

- Juha Tuominen

tä kansalainen ei voisi valita palveluntuot-tajaansa kotimaassaan.

Tuomisen mukaan valinnanvapauskri-tiikki on saanut käsittämättömät mittasuhteet.

- Väitteet kansalaisten palveluiden tuhoamisesta kuulostavat trollopeeulta. Valinnanvapaus on ainoa keino saada eri toimijat samalle viivalle ja tehostaa julkisten verovaroiden käyttöä.

Juha Tuominen tiedostaa, että suuri järjestelmämuutos kolahtaa moniin eri tahoihin. Kuntaperustainen järjestelmä kipuilee muutoksen kourissa – ja kun lausuntokierroksella valinnanvapauslakiluonnoksesta kysytään jokaisen kunnan, kuntayhtymän, Kuntaliiton ja muiden kuntaperustaisten toimijoiden näkemystä, ei ole vaikeaa arvata ennakolta, mikä on lausuntokierroksen tulos.

- Enemmistö lausujista on kuntia, Tuominen naurahtaa.

Julkisuudessa on käyty kiivasta keskustelua kuntien ja kuntayhtymien ratkaisusta ulkoistaa terveyspalvelut ennen suuren uudistuksen voimaantuloa. Meri-Lapin ratkaisua on paheksuttu lähes jokaisessa julkisessa ulostulossa.

- Sote-uudistuksessa on päätetty keskittää leikkaustoiminta suuriin sairaaloihin ja kieltää yksityinen alihankinta, joka on jokseenkin käsittämätön päätös – ja jos näin käy, se tekee yliopistosairaaloiden kirurgikunnasta melkoisia kuninkaita ja kaiken lisäksi vaikeuttaa leikkaustoiminnan kustannusten vertailtavuutta, jos kilpailua ei ole, Tuominen pahoittelee.

Hänen mukaansa Sipilän hallituksen linjaus sairaaloiden leikkaustoiminnasta on johtanut tilanteeseen, jossa aluesairaalat ovat jääneet altavastaajiksi ja näiden alueiden kunnat ja kuntalaiset näkevät lähipalveluidensa katoavan.

- Eikö ole ymmärrettävää, että kansalaiset haluavat pitää sairaalapalvelut lähellä, Tuominen kysyy ja sanoo, että täydellinen julkinen monopoli ei voi olla kansalaisten etu. Ei hoidon eikä kukkaron kannalta.

Vihreiden puheenjohtaja Touko Aalto on sote-uudistuksen parlamentaarisen seurantaryhmän jäsen. Oppositiojohtajalta valinnanvapausmalli ei saa vielä kiitosta.

- Uusin valinnanvapausmalli on edelleen osin toteuttamiskelvoton. Esimerkiksi saumattomien hoitoketjujen varmistamiseksi sekä asiakkaan pompottelun estämiseksi olisi välttämätöntä tehdä vielä isoja muutoksia, Aalto sanoo.

Millaisen valinnanvapausmallin sitten saamme?

- Tekeillä on pirstaleinen ja vaikeasti hahmotettava, markkinoihin perustuva valinnanvapaus. Se on suuri muutos verrattuna nykyiseen järjestelmään, koska asiakas valitsee palveluntarjoajan julkisten ja yksityisten toimijoiden joukosta, Aalto tähdentää.

Hän arvioi, että asiakkaiden on vaikea tehdä valintojaan järkiperustein, koska vertailukelpoista tietoa eri toimijoista ei ainakaan alkuvaiheessa ole tarjolla.

- Yksityiset terveysfirmat tulevat todennäköisesti markkinoimaan rajusti, ja asiakkaiden hoitoketjut uhkaavat muodostua

monimutkaisiksi ja vaikeasti hallittaviksi.

Aallon mukaan riskiä riittää: asiakkaan kannalta vaikeaselkoinen ja pirstaleinen järjestelmä, mahdollinen asiakkaiden pompottelu ja monimutkaiset hoitopolut, kustannusten karkaaminen sekä terveyserojen kasvaminen.

- Pahimmillaan erinomaisesti toimiva julkinen erikoissairaanhoito ja päivystysjärjestelmä voivat romahtaa, kun avainosaajia siirtyy yksityisten terveysjättien palvelukseen. Jos kaikki menisi hyvin, uudistus voisi parantaa perusterveydenhuollon saatavuutta eli terveyskeskusten jonot voisivat lyhentyä, oppositiojohtaja toteaa.

Iso ”mutta” on raha.

- Asiantuntija-arvioiden mukaan tavoitteiden mukaista kolmen miljardin kustannuskehityssäästöä ei tulla saavuttamaan, vaan todennäköisempää on kustannusten kasvaminen 1–2 miljardilla, Aalto sanoo.

Hän kertoo, että sote-uudistus on ollut hämmäntävä ja osin ahdistavakin kokemus.

- On kysymys suomalaisten keskeisistä ja osin jopa elintärkeistä hyvinvointipalveluista. Olen parlamentaarisen sote-seurantaryhmän jäsen, mutta tietoa muutoksista on saanut lukea lähinnä mediasta eikä seurantaryhmässä ole käyty avointa keskustelua esimerkiksi eri vaihtoehtoista, hän sanoo.

Jopa hallituksen tiedotustilaisuudet ovat tulleet seurantaryhmän jäsenelle useita kertoja yllätyksenä – ja lyhyellä varoitusaajalla.

- Viimeksi sote-uudistuksen uudet käänteet tavoittivat minut Leivonmäen kansallispuiston suolta, ja jäin mättäälle lukemaan hallituksen tiedotetta.

”Pahimmillaan erinomaisesti toimiva julkinen erikoissairaanhoito ja päivystysjärjestelmä voivat romahtaa, kun avainosaajia siirtyy yksityisten terveysjättien palvelukseen.”

- Touko Aalto

Yliopistot ja raha

Yliopistot ovat akateemisen tiedon ja tutkimuksen kehto ja koti.

Neljä viidestä suomalaisesta yhtyy väitteeseen, että yliopistojen tulee tehdä kansainvälisesti menestyvää tutkimusta. Kaksi kolmesta haluaa, että yliopistot osallistuvat aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja edistävät vapaata sivistystä.

Tämä vaatii myös rahaa.

Viime vuosina on puhuttu vahvasti yliopistojen heikentyneestä taloudesta. Tämän vuosikymmenen kuva ei kuitenkaan julkisen rahoituksen osalta täysin tue väitettä.

Tutkimuksen ja tuotekehityksen valtion rahoitusta on tällä vuosikymmenellä leikattu 267 miljoonaa euroa. Kohteena ei kuitenkaan ole ollut yliopistojen suora rahoitus. Voimavaroja on lisätty samana aikana 74 miljoonaa euroa ja Suomen Akatemian rahoitusta 65 miljoonaa euroa.

Tämän vuosikymmenen budjettisäästöt, reilut 400 miljoonaa euroa, on otettu Tekesiltä, jonka rahoitus on puolittunut, ja valtion tutkimuslaitoksilta. Tämä toki on heijastunut myös yliopistoihin.

Julkista rahoitusta enemmän on vähentynyt yksityisen sektorin t&k-rahoitus (tutkimus ja kehittämistoiminta). Se on tullut kuudessa vuodessa alas vajaan miljardin.

Kokonaisuudessaan t&k-rahoitus on vähentynyt tällä vuosikymmenellä reilun miljardin. BKT-osuus on pienentynyt reilun prosenttiyksikön. Nyt tutkimukseen ja tuotekehitykseen käytetään saman verran BKT:sta kuin pankki- ja vakuutustoimintaan (2,8 %).

Keskeistä on, että yliopistojen rahoitus perustuu kolmikantaan opetus, tutkimus ja yhteiskunnan määrittelemät strategiset tavoitteet. Näistä koulutus on ykkönen. Ilman sitä ei tule myöskään huippututkijoita. Ilman heitä ei tule laadukasta tutkimusta.

Raha ohjaa aina vahvasti tutkimusta. Sitä tutkitaan, mitä rahoitetaan. Siksi on vaarallista, jos kulloinenkin valtiovalta ohjaa liikaa tutkimusta määrittelemällä sen sisällöllisiä tavoitteita.

Tieteen keskeinen ihanne on tiedon ohella vapaus. Siinä se elää ja siitä se elää. Myös uusi tieto.

Säätiöt edustavat puhtaimmillaan vapaan tutkimuksen rahoittamista. Suomen järjestäytynyt säätiökenttä käyttää tiedettä ja taidetta tukevaan tarkoitukseen puoli miljardia euroa vuodessa. Satsaukset voisivat lisääntyä, jos vähennyskelpoisen lahjoituksen ylärajaa nostettaisiin samalle tasolle, mitä se on yliopistoilla.

Antti Mykkänen
päätoimittaja

*Kakes on
myös
Facebookissa.*

KANNEN KUVA ISTOCKPHOTO

4/2017

polemiikki

Pääkirjoitus

3

Ajassa:

Muhiiko puoluesäätiöissä
uusi avoimuuskohu?

6

Tietokaks:

Haastattelussa KAKSin tieteellisen
neuvottelukunnan puheenjohtaja Jari Stenvall
Linkkejä KAKSin tutkimuksiin

8

VauvaPolkua pitkin vanhemmaksi

10

Soten voittaa verkostojohtamisen
ymmärtäjä

14

JUTTUSARJA Tohtori töissä: Marja Sutela

16

Tiedottaminen korjaisi kuntayhtiöiden
julkisuuskuva

19

Ikinä ei tiedä mihin lounaskutsu johtaa!

22

Todellisuus päihittää mielikuvat
kuntatyössä

28

KAKSin Gallup lukukausimaksuista

31

Kolumni:

Sanna Karlströmin runo

33

Tätä tutkin:

Tanja Mansikka viimeistelee väitöstään
lahjonnasta

34

Numerotauki

35

Lopuksi väitän

36

Kuka kehtaa väittää ja mitä?!
Lue takakannesta ja ota kantaa.

kaks.fi

Käytä puheenvuoro.

VauvaPolku
kehitetään vanhem-
muuden tueksi.
SIVU 10

iStockphoto

Taina Peltosen
Kiinan-matkat ovat
olleet antoisia.
SIVU 22

Taina Peltosen

Jaana-Piia Mäkinien
mielestä monesti kuntatyön-
antajilla olisi aiheita itse-
kehuun. SIVU 28

Merja Ojala

Polemiikki on Kunnallisanalan kehittämissäätiön tytäryhtiön Pole-Kuntatieto Oy:n neljä kertaa vuodessa ilmestyvä lehti. Polemiikin levikki on 23 500. Julkaisija Pole-Kuntatieto oy c/o Kunnallisanalan kehittämissäätiö, Fredrikinkatu 61, 00100 Helsinki, toimisto@kaks.fi
Päätoimittaja: Antti Mykkänen Toimitusneuvosto: Antti Mykkänen, Veli Pelkonen, Eeva-Liisa Hynynen ja Minna Ruusinen.
Toimitus ja ulkoasu: Minna Ruusinen/Miks' ei! Oy, Huvilakatu 17, sisäpiha, 00150 Helsinki, miksei@yoy.fi
Osoitteenmuutokset: toimisto@kaks.fi Paino: Print Plus Digital ISSN 1455-6022. Aikakauslehtien Liiton jäsenlehti.

Luotettavaa talous- ja palkkahallintoa kunnille ja maakunnille

Olemme palvelleet kuntakenttää jo seitsemän vuotta.
Tulevaisuudessa myös maakunnat ovat omistajiamme ja asiakkaitamme.

Viime vuosina olemme ottaneet vahvaa jalansijaa perintäpalveluissa. Taitoa Kuntaperinnän etu on, että tulos kiertää takaisin kuntien hyödyksi.

Kehitämme jatkuvasti uutta:

Taitoa Saaga on tiedon ekosysteemi, joka yhdistää maakunnan tai kunnan oman tiedon toimintaympäristön tietoihin.

Taitoa Tietosilta on ratkaisu erilaisten järjestelmien yhdistämiseen.

Taitoan GDPR-ratkaisulla varmistat, että organisaation tietosuoja vastaa EU-vaatimuksia.

Kysy lisää ratkaisuihimme!

TANJA PELTOVUOMA
Asiakkuusjohtaja
020 610 9900

CHRISTIAN SJÖSTRAND
Lisäarvopalvelujen johtaja
020 610 9001

taitoa

MUHIKO PUOLUESÄÄTIÖISSÄ UUSI AVOIMUUSKOHU?

Vaalirahaskandaali nosti esiin vaalikampanjarahoituksen avoimuusongelmat. Huomattavasti tätä vähemmän on keskusteltu puolueille läheisistä säätiöistä ja niiden roolista niin puoluetoiminnan kuin vaalien rahoittajana.

Tutkija **Tomi Venhon** tutkimus raottaa puoluesäätiöiden salaisuuksia.

Säätiölainsäädäntöä on hiljalleen uudistettu avoimuuden lisäämiseksi, ja lainsäädäntötyö jatkuu. Puoluesäätiöistä sen sijaan on tehty hyvin vähän tutkimusta. Puoluesäätiö ei ole lainsäädännöllinen termi – juridisesti nämä organisaatiot ovat säätiöitä, mutta Tomi Venho on määritellyt ne ”aatteellisesti tai toiminnallisesti lähellä puolueita oleviksi organisaatioiksi.”

Näin laskien puoluesäätiöitä on Suomessa noin sata, niitä ovat perustaneet puolueiden keskus-, piiri- ja nuorisorganisaatiot sekä kunnallis- ja perusjärjestöt.

Venho korostaakin tutkimuksessaan, että varakkaimmilla puoluejärjestöillä mittavin omaisuus on usein siirretty pois omista tilinpäätöksistä nimenomaan säätiöihin. Suurimmat yksittäiset vaalitukisummat kulkevat myös tavallisesti säätiöistä.

- Puoluerahoituksen julkisuutta sääntelee puoluelaki, silloin kun puhe on keskus- ja piirijärjestöistä ja vaalirahalaki silloin, kun puhutaan yksittäisistä ehdokkaista. Tausta- ja tukiorganisaatiot, jotka ovat usein säätiöitä, sen sijaan eivät ole poliittisen rahan avoimuutta vaativien lakien piirissä sinänsä, Venho selvittää.

- Oleellista tässä on se, että puolue ja vaalirahoituksessa näin ollen on edelleen osa-alueita, jotka eivät osu asiakirjajulkisuuden piiriin, hän jatkaa.

Koska tutkimustietoa on vanhaan vähän ja tieto on hajallaan eri puolilla, Venho on tehnyt suuren työn jo yksinomaan datan keräämisessä.

Säätiölaki velvoittaa Suomen vajaat 3 000 säätiötä jättämään tietyt asiakirjat patentti- ja rekisterihallitukseen. Ilmoitukset ovat kuitenkin informaation sisällöltään varsin kirjavia.

Lisäksi Venho on hankkinut tietoa säätiöiden historiikeista, erilaisista valtionapupäätöksistä sekä muista saatavilla olevista julkisista asiakirjoista.

Venhon mukaan puoluesäätiöt kuitenkin varsin usein jättävät kertomatta yleisen julkisuusintressin kannalta merkittäviä yksityiskohtia toiminnastaan

- Selvitykseni ei ole tyhjentävä. Kaikkia asiakirjoja en varmasti ole käsiini saanut, Venho tähdentää.

Säätiöity raha pysyy omassa piirissä

Säätiöt voi jakaa kahteen ryhmään. Pääoma- eli sijoitussäätiöt jakavat hallit-

semansa omaisuuden tuotosta vaikkapa apurahoja, avustuksia ja stipendejä. Toiminnalliset säätiöt puolestaan hoitavat nimensä mukaisesti tiettyjä tehtäviä kuten oppilaitosta tai museota. On myös sekatyypin organisaatioita, jotka sekä jakavat rahaa että ylläpitävät projekteja.

Säätiölain ulkopuolelle jäävät eläkesäätiöt sekä niin sanotut julkisoikeudelliset säätiöt.

Puoluesäätiöitä ei siis lainsäädännössä lainkaan sellaisiksi eritellä, jos ei puoluelain määrittelemää ”lähiyhteisön” käsitettä lasketa.

Säätiöitä on kuitenkin rekisteröity lähiyhteisöiksi vain 12, sillä puolueet saavat itse määritellä, mitkä tahot rekisteriin päätyvät.

Tomi Venhon tutkimus paljastaa, että säätiöiden asema ja merkitys puolueille vaihtelee suuresti puolueen mukaan.

Lukumäärällisesti puoluesäätiöitä on eniten SDP:llä ja vasemmistoliitolla. Suurimmat rahasummat sen sijaan liikkuvat ruotsalaisen kansanpuolueen lä-

hellä olevissa säätiöissä.

- Mittakaavaa kuvaa se, että vaalirahauudistuksen yhteydessä Svenska Kulturfonden lohkaisi RKP:lle 30 miljoonan euron kertalahjoituksen. Sen sijoitustuotosta RKP saa tarvitsemansa vuosituen, minkä lisäksi säätiöstä virtaa pienempiä summia puolueelle säännöllisesti, Venho kuvaa.

Perussuomalaisten lähellä taas on kaksi säätiötä, jotka on liitetty osaksi sen puoluetaloutta.

- Merkilläpantavaa on se, että kaikki perussuomalaisille tuleva raha on tavalla tai toisella peräisin valtion budjetin eri momenteilta, ja säätiöt ovat osa tätä järjestelyä.

Useimmat vasemmistoliiton säätiöt puolestaan pääomitettiin hajonneelta SKP:lta jääneillä varoilla. Niiden perustamisaikaa oli 1990-luvun taite.

Venhon mielestä on selvää, että säätiöimisen intressi oli se, että säätiöitynä raha on helpompi pitää omassa piirissä.

Kokoomuksen säätiökartta on Venhon mukaan ”keskiverto” määrältään, työnkuvaltaan ja toimintansa volyymiltaan. Ensimmäiset kokoomuslaiset säätiöt näkivät päivänvalon jo itsenäisyyden alkutaipaleella, ja viimeiset on perustettu 2010-luvulla.

Viime vuosina vajaan parinkymmenen kokoomussäätiön toimenkuva on muokattu hieman uuteen uskoon. Yhä useammin ne keskittyvät tahkoamaan sijoitustuotoilla rahaa puolueyhteisölle. Isojen kaupunkien paikallissäätiöt puolestaan huolehtivat myös kokoomusjärjestöjen toimitilarpeista.

Demarisäätiöt vaalirahoituksen ytimessä

SDP:stä Tomi Venho toteaa, että säätiöiden toimenkuva ja kirjo ulottuvat muita laajemmalle. Yhtäältä joukossa on sosialidemokraattien hallitsemia sosiaali- ja terveysalan organisaatiota, joilla lie-nee harvinaisen vähän tekemistä arki-sen puolue- ja vaalityön kanssa.

Toisaalla paikallisissa demarisäätiöissä on hoidettu sitä puolue- ja vaalirahoituksen kovaa ydintä, joka on jäänyt julkisuuden ulottumattomiin.

Keskustalla, joka sai vaalirahakohussa eniten silmilleen, sen sijaan säätiörakennelma on rapistunut vuosien varrella.

- Keskusta voisi kiinnostaa enemmän historianutkijaa. Lähes kolmasosa Keskustalle läheisistä säätiöistä on lopettanut toimintansa. Tuntuu jopa, että sieltä on siivoamalla siivottu julkisuudelle arimpia tapauksia, vaikka ei vanhasta omaisuudesta sentään ihan kokonaan ole irti päästetty, Venho aprikoi.

Kristillisdemokraattien ja Vihreiden liepeiltä ei tutkimusaineistoista löytynyt yhtään perinteistä kotimaista puoluesäätiötä.

Järjestelyjä myös yhdistyksissä

Tomi Venhon tutkimus paljastaa yksiselitteisesti, että säätiöiden toiminnassa on harmaita alueita, joissa raha liikkuu ilman riittävää julkisuutta.

Kiintoisaa kyllä, hyvin monet säätiöt hankkivat varoja julkisista lähteistä. Tästä huolimatta säätiöiden tilinpäätöksiä ja toimintakertomuksia on vuosikymmenten aikana laadittu myös niin, että tuottojen lähde jää piiloon.

Venho muistuttaa myös, että yhdistyksistä poikkeava rakenne on saattanut johtaa julkilausumattomiin tarkoitukseen – toisin sanoen tilanteisiin, joissa säätiöitä käytetään puolueiden sisäisen vallankäytön välineenä.

Avoimuusongelmista huolimatta säätiöt eivät ole ainoa tapa hallinnoida omaisuutta tai toimintoja. Venho muistuttaa, että se, että kristillisdemokraateilla ja vihreillä ei ole puoluesäätiöitä, ei tarkoita etteikö vastaavia järjestelyjä voitaisi tehdä eri tyyppisten yhdistysten avulla.

Puoluesäätiöillä on kuitenkin edelleen merkittävä asema puolueiden omaisuuden hallinnassa sekä vaalirahoituksessa. Siksi Venhon tutkimusta – jota hän itse kuvailee ”työnä, joka vain odotti tekijäänsä” voi pitää merkittävänä pää-avauksena suomalaisen yhteiskunnan avoimuutta koskevassa keskustelussa. •

➔ KAKS on rahoittanut tutkimusta.

Professori Jari Stenvall:

TUTKIMUKSEN EI PITÄISI JOHTAA VAIN KONSERVATIIVISIIN RATKAISUIHIN

*Polemiikin toimitus pyysi KAKSin tieteellisen neuvottelukunnan puheenjohtajaa, hallinto-
tieteen professori Jari Stenvallia Tampereen yliopistosta vastaamaan seitsemään ajan-
kohtaiseen kysymykseen kunta- ja julkishallinnon tutkimuksesta.*

Mikä on kunta- ja julkis- hallinnon tutkijoiden kannalta- kiinnostavinta juuri nyt?

Kuntatutkijoille on erityisen kiinnostavia kaikki käynnissä olevat muutokset. Saa toki nähdä, miten

julkisen hallinnon muutosten lopulta käy. Tämä kohdentaa tutkimuksia.

Digitalisaation kehitystä pitäisi tutkia enemmän. Vaikutukset ulottuvat niin palveluihin, julkisiin organisaatioihin kuin kunta-
laisten toimintaan. Tätä murrosta ei ole oikein vielä ymmärretty.

Pitäisin myös tärkeänä, että tutkimusta tehtäisiin enemmän - kuntiinkin liittyen - käsillä olevien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Tällaisia ongelmia ovat muun muassa turvallisuus, työn murros ja syrjäytyminen.

”Vanhojakaan” teemoja ja näkökulmia ei tulisi unohtaa. Tarvitsemme edelleen tutkimusta esimerkiksi johtamisesta tai kunnallisesta itsehallinnosta. Uskon, että uudet ja vanhat näkökulmat löytävät toisensa.

Miten vireää alan tutkimus on?

Kunta- ja aluetutkimuksen vireys tuntuu ristiriitaiselta. Toisaalta on uutta toimeliaisuutta vaikkapa palveluiden tutkimuksessa, mikä on tuonut uusien tieteenalojenkin edustajia kuntatutkimuksen piiriin.

Toisaalta kuntia tutkitaan ehkä vähemmän kuntina verrattu-

na aikaisempaan. Yhä useammin tutkijoiden on yliopistojen kan-
nustejärjestelmien takia osallis-
tuttava kansainväliseen teoria-
keskusteluun, mikä on myös suun-
nannut tekemistä. Siksi kaikki
tutkijat eivät pyöri entiseen
malliin kunnissa.

Ennusta tutkimusalan tulevaisuus.

Olen optimisti. Tutkijat sopeutu-
vat muutoksiin. Toivottavasti
käytännön toimijat taas antavat
tukea sille, että julkisen hallinnon
tutkimusta tarvitaan tulevaisuu-
dessakin.

Onko alan tutkimuksella ollut vaikutusta käynnissä olevaan sote- ja maakuntauudistukseen - miten tutkimustieto ja poliitti- nen päätöksenteko korreloivat tai kohtaavat?

On ja ei. Tutkijoita on kuultu,
mutta tietysti kaikki ehdotukset
eivät ole olleet erityisen fakta-
pohjaisia. Meillä on ylipäänsä se
ongelma, että erimielisten asian-
tuntijoiden ääni välillä hukkuu
uudistusten suunnittelussa.

Samalla on todettava, että
sote- ja maakuntauudistuksissa
on ylipäänsä paljon sellaista, jo-

Jonne Renvall

hon ei ole tutkimukseen perustuvia ratkaisumalleja. Tutkimuksenkaan ei pitäisi johtaa vain konservatiivisiin ratkaisuihin. Emme voi uudistaa vain siten, että kaikki pohjautuu aikaisempaan tietoon.

Minusta olisi silti viisautta tunnistaa uudistettaessa tietämättömyys. Jos ei tiedetä, haetaan tietopohjaa esimerkiksi kokeilemalla ja sitten edetään eteenpäin.

Kumpi on toivottavampi ”ilmiö”: politiikkaa harrastava tutkija vai tutkimusta harrastava poliitikko?

Molemmissa puolensa! Korostaisin myös sitä, että jos esiintyy julkisuudessa tutkijana, ei tule olla samalla poliitikko. Tutkijana pitäydyttään faktoissa. Tämä on eettinenkin kysymys.

Jos sinulla olisi valta antaa miljoona euroa johonkin tutkimukseen / tutkimusalaan, mihin rahoituksen suuntaisit? Mitä haluaisit tietää miljoonan euron edestä?

Vastaus on osin helppo. Jos rahat menisivät yhteen koriin, niin laittaisin ne digitalisaatioon ja ihmisille merkityksellisten palveluiden tutkimukseen. Digitalisaatiosta tulee ottaa paremmin koppia ja julkisen hallinnon toiminnassa arvokkainta itselleni on työ toisten eteen eli juuri palvelut ja niiden kehittäminen!

Ja lopuksi: Mistä KAKS:n tieteellisessä neuvottelukunnassa puhutaan, kun sinä johdat puhetta? Mikä on tärkeää?

Koetamme pitää hallussa ison linjan: mitä tapahtuu tutkimuksessa sekä alue- ja paikallistasolla. Nyt elämme aikaa, jossa muutosten takia tarvitaan viisaita linjauksia. Toivottavasti neuvottelukuntana olemme voineet auttaa KAKSia niiden tekemisessä.

KAIKKI, MITÄ SOTE- JA KUNTAUUDISTAMISESTA TULEE TIETÄÄ

Lue, hyvä tyttö, kirja Sote-jakuntarakenteen pitkstä kujanjuoksusta, sanoi kunnanjohtaja toimittajalle syyskuussa välittömästi sen jälkeen, kun **Auli Valli-Linnun** verkkokirja oli julkaistu KAKS:n sivuilla.

Saman neuvon toimittaja jakaa kaikille kunta-alaa seuraaville. Lukekaa – ja muistakaa lukemanne.

Auli Valli-Lintu työskentelee valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osaston hallitusneuvoksena. Hän on toiminut keskeisenä lainvalmistelijana viime vuosikymmenen aikana kaikissa suurissa kuntia koskevissa uudistuksissa, joissa on ratkaistu kuntarakennetta ja sote-palveluja.

Sote- ja kuntarakenteen pitkä kujanjuoksu on monella tavalla oppikirja suomalaisesta hallinnonuudistuksesta: kuin-

ka hallitus toisensa jälkeen aloittaa hankkeen alusta – ja jokaisen hallituskauden lopulla uudistus on savolaiseen tapaan ”tekemistä vaille valmis”.

On puhuttu, istuttu, linjattu, väännetty – mutta Paras-hanke, kuntauudistus ja soten järjestämislaki jäivät kaikki puolitiehen. Aika lopui kesken ja seuraava hallitus pani kuviot uusiksi.

Nyt työn alla on sote-maakunta-uudistus.

Kaikki puolueet ovat olleet vuorollaan neljän hallituskauden aikana työssä mukana – ja osa vuorollaan sivukatsomossa. Mutta ministeriöiden lainvalmistelijat ovat istuneet valmistelutyössä vuodesta toiseen tauotta.

Valli-Lintu kertoo eri uudistusten vaiheet ja keskeiset ongelmat, avaa poliitikkojen ja lainvalmistelijoiden roolia uudistustyössä – ja uskaltaa

pohtia myös sitä, miten näin suuria uudistuksia pitäisi Suomessa ylipäättään toteuttaa.

Kirja on erinomainen kooste ja kurkistus kunta-Suomen uudistamiseen lainvalmistelijan näkökulmasta.

Niille, jotka ovat hypänneet ”kesken matkan” uudistusjunaan, kirja on tärkeä yksinomaan siksi, että uudistamisen lähihistoria on kuvattu erinomaisesti.

Niille, jotka ovat olleet kunnissa mukana näissä uudistuksissa, kirja on mielenkiintoinen, koska vain harvoin lainvalmistelijat tulevat ”ulos” poliitikkojen selän takaa. Tämä ulostulo on arvokas juuri siksi.

Lataa kirja täältä:

KUNNAT JÄLKEEN SOTEN

Helsingin ex-apulaiskaupunginjohtaja, filosofian tohtori ja viestintäasiantuntija **Pekka Sauri** käsittelee lokakuussa julkaistussa Polemia-pamfletissaan kuntien tulevaisuutta sosiaali- ja terveyspalvelujen siirryttyä maakuntien vastuulle.

Saurin keskeiset teesit ravistelevat maakuntaudistusta ja avaavat samalla kunnille uusia menestymisen mahdollisuuksia ilman raskaimpia peruspalveluvaihtoehtoja.

Sote-palvelujen siirto yksittäisiltä kunnilta vahvemille organisaatioille on Saurin mukaan järkevää. Saurin mukaan 18 maakunnan mallissa on yritetty yhdistää toisaalta maakuntahallinnon perustaminen ja sote-palveluiden tuottaminen. Hänen mukaan-

sa on vaikea kuvitella, että malli olisi aikaa kestävä ja pysyvä.

Sauri arvioi, että maakuntien asema on esitetyssä mallissa liian heikko, jotta se edellyttäisi suoria maakuntavaleja. Maakunnista on Saurin mukaan tulossa valtiovallan alueellisia etäispäätteitä.

Kun sote-palvelut siirtyvät kunnilta laajemmille alueille, kunnille avautuu mahdollisuus muuttua palvelukoneesta asukkaidensa yhteisöksi. Saurin mukaan kuntien on syytä varautua tähän rooliin hyvissä ajoin.

Lataa kirja täältä:

Katso KAKS:n gallupit täältä

Kansalaisten arvio kuntatyöstä – työolosuhteet plussaa:

Kansalaisten mielipide perustelakituomioistuimesta – puolet suomalaisista puoltaa:

Kansalaisten luottamus liikennevälineisiin: Ulkomaan lentoliikenne ja taksit ”kyllä”, lähijunille peukku alas:

PELILLINEN OPPIMINEN TULEE PERHEVALMENNUKSEEN

Vauvapolkua pitkin vanhemmaksi

teksti | Pirjo Silveri kuvat | iStockphoto ja Merja Ojala

Jyväskylän yliopistossa kehitetään ensimmäistä lastaan odottaville ja vauvavuotta viettäville digitaalista oppimispeliä.

Valmentaaako VauvaPolku hyvään vanhemmuuteen? Onko pelaamisesta todellista hyötyä?

- Juuri sitä selvitämme nyt, sekä vanhempien että neuvolatyöntekijöiden näkökulmasta, vastaa kasvatustieteen professori **Anna Rönkä**.

Suomalainen perhevalmennus on

käymistilassa ja ristipaineiden puristuksessa, palvelut myös vaihtelevat paljon paikkakunnittain. Yhtäältä neuvolatyötä rasittaa resurssipula, toisaalta nuori sukupolvi ei täysillä innostu perinteisistä ryhmäkokoonnutumisista. Päivittämistä kaipaa niin sisältö kuin toimintamuodot.

Rikastaa ja täydentää

Tavoittaako digitaalinen oppimispolku kattavasti 2000-luvun moninaiset perheet? Vastaako pelillisuus tuen tarpeeseen? Vahvistaako VauvaPolku hyvinvointia? Monipuolistaako peli kuntien perhevalmennustoimintaa? Voiko se

tuoda kustannussäästöjä?

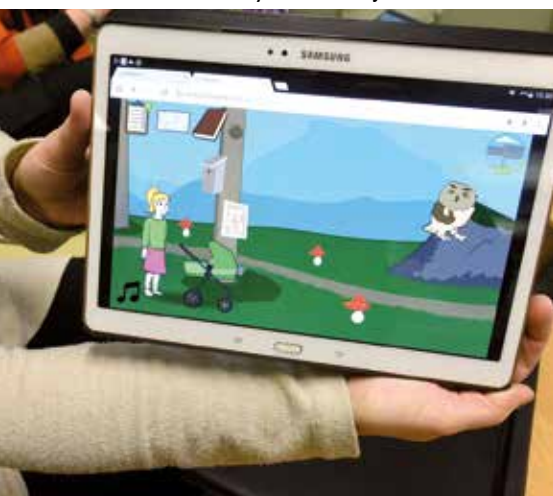
Muun muassa näihin kysymyksiin Jyväskylän tutkijat etsivät vastauksia. Kun KAKSin rahoittaman hankkeen tuloksia loppukevällä valmistuu, päättäjät saavat tuoretta tietoa perhepalvelujen kehittämiseksi.

Tutkimus kytkeytyy sosiaali- ja terveysministeriön johtaman Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaan (LAPE), jonka tavoitteena on lisätä näyttöön perustuvia menetelmiä, hyödyntää digitaalisuutta, parantaa palvelujen saatavuutta ja kehittää työtä asiakaita osallistavaan suuntaan.

- Fyysiseen terveyteen ja raskausajan

VauvaPolku kannustaa pohtimaan ja tekemään käytännön harjoitteita.

voinnin seuraamiseen sekä parisuhteeseen liittyviä nettisovelluksia ja ohjelmia on kyllä ollut, samoin koulukontekstiin kehitettyjä oppimispelejä, joista on saatu hyviä tuloksia. Sen sijaan pelillisestä oppimisesta vanhemmaksitulosvaiheessa emme ole juuri löytäneet aiempaa tutkimustietoa, Anna Rönkä sanoo.

Hän painottaa, ettei peli korvaa tai syrjäytä terveydenhoitajien järjestämää perhevalmennusta, perhekahviloita tai perhekerhoja.

- Uudet digitaaliset työmuodot rikastavat ja täydentävät julkisia palveluita.

Kannustaa pohtimaan

Niin tutkimuskirjallisuus kuin havainnot kentältä ovat osoittaneet, että tuoreille vanhemmille tarkoitettua, hyvinvointiin keskittyvää tukea tai sisältöä on niukasti.

- Vaikka sitä olisi tarjolla, se ei välttämättä tavoita kohderyhmää. Siksi on toivottu uudenlaisia työvälineitä, Anna Rönkä kertoo.

Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksella katse on käännetty vähemmälle huomiolle jääneeseen elämäntilanteeseen, ja perhetutkijat ovat tehneet myös kansainvälistä yhteistyötä.

Hyvät kysymykset ovat paljolti samoja koko läntisessä maailmassa. Jäävätkö isät hiukan ulkopuolisiksi olemassa olevasta tuesta? Vastaako tuki erityisryhmien ja myös muiden kuin muutoinkin valvutuneiden, koulutettujen vanhempien tarpeisiin? Kysytäänkö vanhemmilta, mitä he haluaisivat?

Nuoret aikuiset ovat tottuneet käyttämään digitaalisia palveluja ja pelejä, ja vanhemmuuteen valmistavalle tiedolle on tarvetta.

Anna Rönkä pitääkin käyttäjilleen ilmaista VauvaPolkua ja sitä koskevaa tutkimusta taas yhtenä virstanpylväänä suomalaisessa perhevalmennuksessa.

- Peli paitsi antaa tietoa, myös kannustaa pohtimaan ja tekemään pieniä harjoitteita. Tutkimusten mukaan käyt-

VauvaPolulla on tienviittoina teemoja, kuten lapsi-vanhempisuuhde ja myönteinen vanhemmuus, vanhempana jaksaminen, parisuhde ja yhdessä kasvattaminen.

tännön harjoitteet ovat kaikkein tehokkaimpia, luentotieto ei samalla tavalla välity arkeen.

Laaja yhteistyö taustalla

Tutkimustietoon pohjautuva VauvaPolku on syntynyt Tieteen tiedotuksen tuella. Kehittämistyötä on tehty yhdessä Family Support Housen ja ohjelmistoyritys Caffeine Overdosen kanssa.

KAKSin rahoituksella aletaan nyt selvittää, kuinka hyvin pelillinen menetelmä toimii, ja onko siitä oikeasti hyötyä.

Jyväskylän yliopistosta projektiin osallistuu myös väitöskirjatutkija **Katja Raitio**.

Perheet ja työntekijät ovat ideavaiheesta asti olleet kommentoimassa. Kasvatustieteen opiskelijat yliopistosta ja terveydenhoitaja- ja sosionomiopiskelijat ammattikorkeakoulusta ovat peluuttaneet odottavia vanhempia ja vanhempia, jotka ovat saaneet ensimmäisen lapsensa.

Prototyypistä on askel askeleelta edetty loppusuoralle. Sisältö on periaatteessa valmis, pientä hiomista on enää ulkoasussa, efekteissä ja sen sellaisessa.

- Olemme keränneet palautetta hyvin systemaattisesti, Anna Rönkä sanoo.

Ihmisten käsitykset hyvästä pelistä vaihtelevat suuresti.

- Ehkä haastavinta on ollut sovittella yhteen ammattilaisten, pelintekijöiden ja erilaisten perheiden näkökulmia, ja ottaa huomioon kaikkien tarpeet. Pyrimme siihen, ettei peli sulje ketään pois, vaan sopii yhtä lailla kahden tai yhden vanhemman perheille, ydinperheelle, uusperheelle, sateenkaariperheelle tai erilaisista etnisistä taustoista tuleville perheille.

jatkuu >

- Monet terveydenhoitajat neuvoloissa ovat kiitelleet ideaa ja toivottaneet uudenlaisen työmenetelmän tervetulleeksi, kertoo kasvatus-tieteen professori Anna Rönkä.

jatkun >

Paljonko vauvaperhe saa pelata?

Professori Anna Rönkä luottaa pelillisyyden voimaan, koska se antaa mahdollisuuksia valita juuri niitä asioita, jotka itseä kiinnostavat ja jotka ovat itselle ajankohtaisia.

VauvaPolulla on tienviittoina teemoja, kuten lapsi-vanhempi-suhde ja myönteinen vanhemmuus, vanhempana jaksaminen, parisuhde ja yhdessä kasvattaminen.

Perheen läheiset ihmissuhteet -polulla kysymykset rohkaisevat jo odotusaikana miettimään tukiverkostoja. Ketkä ovat omia lähi-ihmisiä? Mistä voin saada apua? Millaisia lähipalveluja meillä on, onko naapurustossa perhekerhoja tai muita hyödyllisiä kontakteja?

Viides teema käsittelee työn ja perheen yhteensovittamista ja toimeentuloasioita.

- Sekä monivalintatehtäviin että keskustelukysymyksiin on rakennettu palautteita ja kannusteita sen mukaan, mitä vanhemmat vastaavat. Jos vanhempi kertoo esimerkiksi yksinäisyydestään, peli ehdottaa, mitä kannattaisi yrittää tehdä toisin ja mistä voi saada tukea. Mukaan on ututettu runsaasti tutkimuksellisia tärppejä, joissa kerromme kansantajuisesti vauvan hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä.

Vanhempien toiveesta mukana on myös niksejä ja käytännön vinkkejä.

Odotusajasta ja vauvavuodesta on omat osionsa. Pelimaailmasta tuttuun tapaan edetään tasolta toiselle. Kun alun helppoja ja yksinkertaisia tehtäviä on tarpeeksi suoritettuna, siirrytään vaikeampiin ja haastavampiin aiheisiin.

Rönkä toivoo, että VauvaPolusta oli-

si onnistuttu tekemään perheitä oikeasti houkutteleva.

- Odotusaikana saa pelata mielin määrin, samalla intensiteetillä ei ehkä sitten, kun lapsi tulee maailmaan. Senkin olemme ottaneet huomioon, ettei vauvan kustannuksella pidä pelata.

Somemaailma elää tietenkin mukana:

- Pelissä ruoditaan, miten vanhemmat käyttävät erilaisia laitteita. Kannustamme kriittisesti pohtimaan, mikä on vauvaperheessä sopivaa käyttöä, ja miten tärkeää vanhemman aito läsnäolo on lapsen hyvinvoinnille.

Sata perhettä tuottaa tietoa

Jo kehittämisvaiheessaan VauvaPolku herätti mielenkiintoa.

- Monet terveydenhoitajat neuvoloissa ovat kiitelleet ideaa ja toivottaneet uudenlaisen työmenetelmän tervetulleeksi. Joku on kantanut huolta, kouduttaako peli jo liikaa, ja onko vaarana, ettei perhe sitten huomioi tarpeeksi

vauvaa. Vähäistä varautuneisuutta on ollut, mutta enimmäkseen ammatillaiset ovat suhtautuneet myönteisesti, Anna Rönkä summaa.

Perheiden puolelta on kuultu kehuja sisällöstä, kysymyksiä on pidetty kiinnostavina, ajankohtaisina ja vanhempia koskettavina.

Varsinainen tutkimus käynnistyy alkuvuonna, kun 50 perheen koeryhmä käy neuvolan ohjauksessa pelillistetyn perhevalmennuksen. Yhtä suuri kontrolliryhmä osallistuu vakiintuneeseen perhevalmennukseen, johon ei sisällytetä peliä.

Tutkimusperheet tulevat pääasiassa useista Keski- ja Pohjois-Suomen kunnista.

- Teemme alku- ja loppumittaukset, lisäksi peliryhmään kuuluvat vanhemmat ja työntekijät haastatellaan. Saamme varmasti paljon tietoa, joka ei palvele vain VauvaPolkua, vaan muitakin tulevaisuuden sovelluksia ja oppimisperheitä.

Hanke tuottaa neuvoloiden hen-

On kerrottu, että peliä tarvittaisiin myös englanninkielisenä, koska neuvoloiden asiakkaina on runsaasti maahanmuuttajia.

kilökunnalle tietopaketin ja runsaasti taustamateriaalia.

Rönkä uskoo, että pelin myötä perhevalmennustoiminnan kustannustehokkuus lisääntyy. Tapaamiskertoja lisäämättä perheet voivat saada intensiivisempää tukea.

Tulevaisuuden vientituote?

Ensi vuonna saatavan tutkimuspalauteen perusteella VauvaPolkua on vielä mahdollista hienosäätää ennen kuin sitä lähdetään levittämään ja juurruttamaan kaikelle kansalle.

- Muun muassa Mannerheimin lastensuojeluliitto, THL ja Games for Health Finland ovat yhteistyökumppaneitamme, ja olemme monissa koulutustilaisuuksissa päässeet esittelemään asiaa, Anna Rönkä selvittää.

Myös kuntien suunnalta on saa-

tu hyviä vinkkejä. Esimerkiksi pienissä kunnissa voi olla pitkät etäisyydet, ja perheitä niin vähän, että perhevalmennus toteutuu harvakseltaan naapurikunnan kanssa yhdessä.

- Muun muassa tällaisissa tilanteissa VauvaPolkua voisi neuvolakäynneillä esitellä, ja kannustaa vanhempia oma-toimisesti pelaamaan. Kaikkia mahdollisia levittämiskanavia täytyy miettiä, jotta pelin löytävät nekin, jotka eivät itse tule etsineeksi.

Jyväskylän yliopiston vetämässä kansainvälisessä tieteen työpajassa perhetutkijat ovat esitelleet VauvaPolkua myös ulkomaisille kollegoilleen.

Kukaties suomalaispeli leviää joskus myös maailmalle?

- Se saattaisi soveltua vaikka kehitysmaihin. Pitkä tie on kuljettavana, ja osittain haasteet ovat maakohtaisia, mutta

paljon lupaavia mahdollisuuksia on.

Jo nyt esiin on noussut kysymys kääntämisen tarpeesta.

- Meille on sanottu, että peli tarvittaisiin englanninkielisenä myös Suomessa, koska neuvoloiden asiakkaana on runsaasti maahanmuuttajia. Kaksikielisessä maassa ruotsinnos olisi niin ikään tarpeen.

Anna Rönkä toivoo digitaalisen oppimispelin tavoittavan myös niitä, jotka eivät ole tyypillisimpiä perhevalmennuksen asiakkaita. Esimerkiksi perheitä, joilla kaikki ei mene niin hyvin ja jotka syystä tai toisesta tarvitsevat tavallomaista enemmän tukea.

- Myöhemmässä vaiheessa haluimme kyllä tutkia pelin soveltumista erityistarpeisiin, yhtenä välineenä ennaltaehkäisevässä perhetyössä. •

➔ KAKS rahoittaa tutkimusta.

EUROOPAN MUUTTOLIIKEVERKOSTO

Euroopan muuttoliikeverkoston (European Migration Network, EMN) Suomen yhteyspisteen tuottamat uusimmat julkaisut:

– *Maahanmuutto- ja turvapaikkasanasto 5.0*: Euroopan muuttoliikeverkoston (EMN) Suomen yhteyspiste on työstänyt suomenkielisen laitoksen Maahanmuutto- ja turvapaikkasanaston versiosta 5.0/2017. Se sisältää 450 termiä 22:lla eurooppalaisella kielellä.

Tämä on ennen kaikkea työkalu suomalaisille alan toimijoille, mutta sitä voi hyödyntää myös julkisessa keskustelussa, jossa maahanmuuttoon, pakolaisuuteen ja kotouttamiseen liittyviä termejä käytetään usein epätarkasti ja niitä sekoitetaan keskenään.

Tämä sanasto määritelmineen mahdollistaa omalta osaltaan faktoihin perustuvan, asiallisen keskustelun maahanmuutto- ja turvapaikka-asioista

EMN-tutkimus - Uudelleensijoittamisen ja humanitaarisen maahanpääsyn ohjelmat Euroopassa

Tutkimus tarjoaa laajan katsauksen tällä hetkellä EU:n jäsenmaissa sekä Norjassa toimiviin pakolaisten uudelleensijoituksen sekä humanitaarisen maahanpääsyn ohjelmiin, mukaan lukien yksityisrahoitteiset ohjelmat. Tutkimukseen osallistui myös maita, joilla ei ole tällaisia ohjelmia, tai jotka ovat juuri aloittamassa kyseistä toimintaa. Julkaisu on suomenkielinen.

Julkaisut löytyvät osoitteesta: www.emn.fi/raportit/uusimmat_raportit

Yhteystiedot:

Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto
Puh: 0295 430 431
emn@migri.fi
www.emn.fi (Suomen kansalliset verkkosivut)
www.ec.europa.eu/emn/ (kansainväliset verkkosivut)

Julkishallinnon rakenneuudistusten ymmärtäminen edellyttäisi käsitystä siitä, millaisia verkostoja niissä on. Verkoston johtaminen taas on oma taiteenlajinsa.

Soten voittaa verkostojohdamisen ymmärtäjä

Tutkija **Alisa Puustisen** väitöskirjassa tarkastellaan julkishallinnon johtamista verkostotutkimuksen näkökulmasta – todeten myös, että kompleksisuus on verkostojen normaali ominaisuus.

Voiko verkostoa johtaa, kysyy Puustinen väitöskirjassaan.

Vastaus ei ole yksiselitteinen, vaan ohjautuu siihen, mitä ehkä voidaan johtaa ja mitä ei.

Alisa Puustisen tutkimuskohde oli sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alue, ja lähtökohtana oli saada käsitys siitä, millaisen vuorovaikutussuhteiden verkoston alue sisälsi ja miten johtaminen siinä ilmeni. Verkostolla tutkimuksessa tarkoitetaan eri toimijoiden välisiä suhteista muodostuvaa kokonaisuutta.

- Verkostomalli on mentaalimalli pikemminkin kuin organisaatiomalli. Monesti ajatellaan vain eri toimijoiden rajapintoja ja sitä, mitä kaikkea nuo rajapinnat sulkevat pois – minä uskon, että rajapinnat myös mahdollistavat asioita, sopimuksista riippuen, Puustinen pohtii.

Väitöskirjassaan hän kuvaa verkostoa sosiaalisena rakenteena, ikään kuin yhteiskuntaa läpileikkaavana ilmiönä, jossa ”kaikki vaikuttaa kaikkeen”.

Empiirisen aineistonsa Puustinen keräsi tekemällä verkostokyselyn, johon osallistuivat erään kuntayhtymän jäsenkuntien johtavat viranhaltijat, kuntayhtymän ja liikelaitoksen strateginen johto, johtavat luottamushenkilöt kuntayhtymän jäsenkuntien kunnanhalli-

tuksista ja -valtuustoista, kuntayhtymän hallitus ja valtuuston puheenjohtajisto sekä liikelaitoksen johtokunta.

Kyselyssä vastaajia pyydettiin kertomaan, keiden verkoston jäsenten kanssa he ovat vuorovaikutuksessa erilaisissa yhteistoiminta-alueen johtamiseen liittyvissä teemoissa.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan vuorovaikutuksen tiheyttä. Tämän jälkeen Puustinen teemahaastatteli verkostossa keskeisessä asemassa olevia henkilöitä. Näissä haastatteluisa kuntayhtymän päätöksentekijät saivat kertoa verkostoistaan ja käsityksistään niistä suhteellisen vapaasti.

Lopputulos on mixed methods -tyyppinen tutkimus, joka tarkastelee sekä verkoston rakennetta että sen toimintaan liittyviä laadullisia elementtejä tavoitteenaan selvittää verkoston rakenteen ja verkoston johtajuuden välisiä yhteyksiä.

”Himmelitutkija” ei tutki himmeleitä

Alisa Puustinen on taustaltaan sosiaalipsykologi. Hallintotieteiden alan väitöskirjaan häntä kannustivat 2000-luvun alusta saakka meneillään olleet hallinnolliset uudistukset. Epäonnista vuosien 2005–2012 Paras-hanketta seurasi Kuntauudistus vuodesta 2012 eteenpäin, sitä seurannut hallitusohjelman mukainen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistus sekä vuodesta 2013 alkaen erilaiset muut mallit – viimeisimpänä nyt eteenpäin räpiköivä sote.

Itse asiassa en tutki suoranaisesti himmeleitä, vaan niissä muodostuvia toimijoiden välisiä suhteita.

- Tutkijakollegat nimesivät minut aikoinaan himmelitutkijaksi, Puustinen hymyilee.

- Itse asiassa en tutki suoranaisesti himmeleitä, vaan niissä muodostuvia toimijoiden välisiä suhteita.

Tutkimuksen kohteena ollut yhteistoiminta-alue oli perustettu vuoden 2009 alussa. Tutkimushetkellä se oli siis ollut olemassa noin viisi vuotta. Alueeseen kuului viisi kuntaa, yksi selkeästi muita suurempi ja neljä pienempää, ja yhteensä se kattoi noin 20 000 asukasta.

Tutkimushaastatteluisa tuli ilmi, että tärkeimpiä teemoja hallinnossa ja johtamisessa olivat talous, sosiaali- ja terveyspalvelujen sisällöt sekä poliittinen päätöksentekoprosessi.

Tutkimus toteaa, että johtajuus verkostossa ei ole yksinkertainen asia vaan näyttäytyy jopa paradoksaalisena.

Se on yhteenkietoutunutta ja rajoitonta, uppoutunutta ja keskinäisriippuvaisista. Se elää kokonaisuudessa ja on dynaaminen ilmiö. Se on sidoksissa aikaan ja paikkaan instituutioiden kautta, mutta sisältää samalla arvaamattomuutta.

Näin ollen tutkimus toteaa, että “verkostoa samanaikaisesti sekä voi että ei voi johtaa.”

Anteeksi kuinka?

- Verkostojohtamisessa on tärkeää ymmärtää, minkä kanssa on tekemisissä. On ymmärrettävä, ketä kaikkia verkostossa liikkuu, ja mitä mahdollisuuksia se sisältää. Verkostojohtamisessa ei voi lukkiutua organisaatiokaavioon, siinä on paljon liikkuvia osia.

Millainen verkosto on tuleva sote?

Alisa Puustisen väitöskirja sisältää paljon jopa mystisen oloisia termejä. “Mahdollisuuksien avaruus” on käsite, joka sulkee sisäänsä ajan ja paikan merkityksen toimijoille sisältäen historiallisuuden, elinkykymaaston, organisaation rakenteen ominaisuudet sekä läheisyyden, selvittäen toimijuuden konkreettisia mahdollisuuksia.

Verkostot ovat monimuotoisia ja niiden hallinta on yhteenkietoutunutta, ja ilmiöt, joita verkostoissa liikkuu, ovat jopa toisensa poissulkevia.

Miten verkostojen kompleksisuus tulee asettumaan soteen?

Maakunnat ovat tutkittuja yhteistoiminta-alueita merkittävästi suurempia hallinnollisia kokonaisuuksia. Niiden rakenne ei määritelmällisesti vastaa verkostoa, mutta Puustisen tutkimuksen mukaan mallin tarkastelu avaa verkostomaisen kokonaisuuden.

Mukana on useita aktiivisia toimijoita – julkinen, yksityinen ja kolmas sektori, ja ne toimivat niin paikallisesti, alueellisesti kuin kansallisesti. Asiakas valinnanvapauksineen muodostaa uuden toimijajoukon sote-palvelujen hallintaan.

Erilaiset toimijat kietoutuvat yhteen, ja mitä enemmän toimijoita on, sitä enemmän myös mahdollisia suhteita. Ja mitä enemmän suhteita, sitä kompleksisempi kokonaisuus on ja sitä vaikeampaa on hallinnollinen ohjaaminen.

- Pahimmillaan mallien jäykkä toteuttaminen johtaa sen tyyppiseen tilanteeseen, johon Paras-hankkeessa jouduttiin: rakennettiin yhteistoiminta-alueita, joita sitten purettiin.

Ennakoimattomat seuraukset voivat

aiheuttaa tilanteen, joka luokin edelleen uudistamisen tarpeen.

Alisa Puustinen peräänkuuluttaa verkostomaisen yhteenkietoutumisen ymmärtämistä, ja sen hyväksymistä, että verkostoihin kuuluu epävarmuus ja epätietoisuus.

- Mielestäni tämä vaatii meiltä kaikilta ajatustavan muutosta. Pelkkiä rakenteita ei pitäisi liiaksi tuijottaa, vaan meidän tulisi ymmärtää verkostoja ja niiden kompleksisuutta sekä kehittää epävarmuuden sietoa. Emme toimi tyhjiössä. Kaikki muutkin toimivat näissä verkostoissa.

Puustinen muistuttaa, että isoja kokonaisuuksia ei voi johtaa kontrolloimalla kaikkia osatekijöitä ja niiden yhteisvaikutuksia. Kompleksisuudessa johtaminen on aina “vähän sotkuista” ja sen kanssa on tultava toimeen. Kaikki on liikkeessä.

Tällä hetkellä Puustinen työskentelee Maanpuolustuskorkeakoulussa tarkastellen kansalaisten suhdetta yhteiskuntaan maanpuolustustahdon näkökulmasta. Armeija, jos joku on hierarkkinen organisaatio – toisaalta puolustusvoimien johtamisoppeja ylistetään. Miten verkostojen ja kompleksisuuden asiantuntija näkee tämän hierarkkisuuden?

- Organisaatio on toki hierarkkinen, mutta sotimisessa on kyllä aina ymmärretty yhteenkietoutumisen merkitys, Sun Tzusta ja Clausewitzistä lähtien.

Mitä kompleksisuuden ja verkostojen tutkiminen sitten on tutkijalle itselleen antanut?

- Jossakin määrin tieto on vähentänyt tuskaa. Verkostoajattelun ja kompleksisuuden tutkiminen on vaikuttanut omaan ajatteluun ainakin niin, että pyrin aina ymmärtämään asioiden yhteenkietoutumisen, tavallaan sen, miksi “mikään ei toimi” ja miksi nämä uudistukset ovat niin vaikeita. Verkostomainen ajattelu auttaa ymmärtämään, että haasteet eivät ole organisaation rakenteissa.

Puustisen voikin yhyttää luennoimassa kompleksisuudesta tai vaikkapa “pirullisista ongelmista” – sekin soteuudistuksissa tuttu käsite. •

➔ KAKS rahoitti väitöstyötä.

Juttusarjassa esitellään henkilöitä, jotka ovat KAKSin tuella väitelleet tohtoreiksi. Mitä väitöskirja antaa tekijälleen työelämässä?

teksti | Marjatta Pöllänen kuvat | Merja Ojala

TAMKin vararehtori Marja Sutela on

KORKEAKOULUTUKSEN MONIOSAAJA JA ASIOIDEN MAHDOLLISTAJA

Tampereen ammattikorkeakoulun TAMKin vararehtorin Marja Sutelan mielestä Suomessa tarvitaan tutkimusta ammattikorkeakouluista ja niiden vaikuttavuudesta.

Marja Sutelan elämän kuntalista alkoi Lumijoelta, johti julkisoikeuden opintoihin ja tutkimustyöhön yliopistoissa Rovaniemellä, Joensuussa ja Tampereella, jossa ammattikorkeakoulun johtaminen on jatkunut. Sutela on myös Vaasan ja Itä-Suomen yliopiston dosentti.

Väitöksensä Sutela teki kunnallista kansanäänestyksestä KAKSin tuella.

- Väitökseni kansanäänestysmaatiikkaan en ole palannut. Kansanäänestys toimii sitä paremmin mitä tarkemmin se on säädelty. Siksi ei pitäisi hakea vain kyllä tai ei -vastauksia, jolloin tuloksesta helposti muodostuu sitova vaikutukseltaan. Alkuaan neuvoa antavasta menetelmästä voikin tulla arvaamaton, Sutela sanoo nyt.

Harva jos kukaan on tutkinut aihetta Sutelan jälkeen. Hänen mielestään korkeakoulutuksessa ja kuntatutkija-

na työskentelystä on ollut hyötyä nykytyöhönkin jo rakenteiden ymmärtämisen vuoksi.

Ammattikorkeat jatkuvassa muutoksessa

Pari vuotta sitten ilmestyi kirja ammattikorkeakoululaista. Marja Sutela oli yksi kirjan kirjoittajista.

Meillä on oma laki yliopistoille - ja toinen ammattikorkeakouluille. Ammattikorkeat ovat suuri ja itse asiassa nuorehko instituutio. 25 vuotta ovat merkinneet yhdessä valtakunnallista kehittymistä ja kehittämistä.

Ammattikorkeakoululain kokonaisuudistuksessa 2015 kaikki muuttuivat osakeyhtiöiksi.

Sutela on elänyt mukana ammattikorkeakoulutuksen suurissa muutoksissa. Liikakoulutuksesta piti luopua, Tampereellakin kuvataiteesta. Varoja piti ryhtyä pyydystämään muun muassa EU- ja Tekes-hankkeilla.

Maassa on nyt 14 yliopistoa ja 23 ammattikorkeakoulua, joista TAMK on toiseksi suurin ja koko Pirkanmaan taapaa vetovoimainen ilman huolta opiskelijamääristä.

- Onko näin hajanainen järjestelmä pienen maan etu, Sutela kysyy.

Sutela näkee ammattikorkeakoulujen alueellisen merkityksen.

- Kunnille, maakunnille, aluetalou-

delle ja sen kehitykselle ammattikorkeakouluilla on suuri merkitys, hän tähdentää.

Hänen mukaansa on kuitenkin hyvä kysymys, tarvitaanko 23 ammattikorkeakoulua.

Sutela, jos joku, tuntee koulutusyhteistyön mekanismit ja hyödyt. Tekeillä yhteistyötä ammattikorkeakoulut huolehtivat osajien kouluttamisesta myös niille aloille, joita paikallinen ammattikorkeakoulu ei itse tarjoa.

- Esimerkiksi TAMK on kouluttanut röntgenhoitajia Jyväskylässä ja Seinäjoella. Kannattaa verkottua, hän kertoo.

Ja muutos on jatkuva.

Yliopistot ovat tulossa ammattikorkeakoulujen pääosakkaiksi Tampereella, Lappeenrannassa, Lahdessa ja Lapissa.

- Tampere3 yhdistää yliopiston, teknillisen yliopiston ja ammattikorkeakoulun vuoden 2019 alusta.

Eniten insinöörejä

Tampereen ammattikorkeakoulu ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulu yhdistyivät jo seitsemän vuotta sitten.

- Aiemmin olimme kadun kahta puolen itsenäisinä, Sutela kertoo ja jatkaa:

- Osaamiset täydensivät toisiaan ja olemme järkevästi pystyneet kehittämään tukitoimintojamme. Yhdessä meillä on laajempi opetus ja enemmän asiantuntijoita.

jatkuu >

jatkuen >

TAMK on valtava ”osaamo” ja rehtoraatti on paljon vartijana.

Nyt tutkintoon johtavia opiskelijoita on yli 10 000 ja henkilöstöä noin 800. Eniten valmistuu insinöörejä, sitten sote-ihmisiä ja kolmanneksi liikelähdön osaajia.

Naapurissa sijaitsee Tampereen yliopistollinen sairaala Tays, joten päivittäin kulmilla liikkuu parikymmentätuhatta ihmistä. Teiskontien pääpaikan lisäksi media-alaa opiskellaan entisessä Ylen Tohlopissa eli Mediapoliuksessa, musiikkia Pyynikintorin tuntumassa Tampereen musiikkiakatemiassa ja Keskustorin vierellä Finlaysonin alueella opiskelee tulevia yrittäjiä Proakate-
miassa.

Maakunnassa toimipisteitä tarvitaan entistä vähemmän, sillä digitaalisuus on jo muuttanut tilannetta. Oman päivätyön ohella verkko-opinnot vaativat ryhmiä koolle vain parina päivänä kuukaudessa.

Sutela muistuttaa, että TAMKin omistus siirtyy ensi vuonna Tampereen korkeakoulusäätiölle, joka toimii vuoden 2019 alusta Tampereen yliopistona. Säätiö pysyy pääomistajana Sastamalan koulutuskuntayhtymän ja parin pienosakkaan ohella.

- Ammattikorkeakoululla on nykyin autonomiansa, vaikka se on osa kaupunkikonsernia.

Tampere on nimennyt yhtiökokouksissa hallituksen, jatkossa sen nimeää säätiö. Laki määrää hallitukseen suurimpien koulutusalojen, henkilöstön ja opiskelijoiden edustajia, Sutela avaa hallinnon ja päätöksenteon muutosta.

Tulevaisuudessa yli 40 000 ihmisen yhteisö

Marja Sutela tietää, että toiminnallisen yhteistyön kautta opiskelijalle tarjotaan enemmän valittavaa ja siirtymisen mahdollisuuksia.

Tutkimuksen, koulutuksen ja innovaatioiden hankkeista jo puolet tehdään

yliopistojen kanssa. Rakennustekniikan koulutus alkaa toimia pilottina konkreettisessa opetusyhteistyössä.

- Lähivuodet ovat brändin luontia, sillä korkeakoulujen on muodostettava houkutteleva yhteisö.

Marja Sutela on ollut keskeisesti suuressa uudistustyössä mukana. Tampereen korkeakouluyhteisö muodostuu Tampereen uudesta yliopistosta ja Tampereen ammattikorkeakoulusta. Sen suunnittelu on näihin asti vienyt lähes puolet Sutelan työajasta.

- Ammattikorkeakoulu on erillinen oikeushenkilö. Strategisesti johdetusta kolmen kokonaisuudesta on kuitenkin kyse. Opiskelijoita on 35 000 ja henkilöstöä viitisentuhatta. Korkeakouluyhteisöön muodostetaan yhteisiä tukipalveluja, esimerkiksi kirjasto palvelee kaikkia, hän selvittää.

Sutela tietää, että amk-tieto kulkee hyvin kuntiin jo yhtiöiden hallitusten kautta. TAMKin hallitukseen kuuluu muun muassa kaupunginhallituksen ja -valtuuston jäseniä. Sen sijaan eduskunta on vaikeampi lähestyä. Sen päättäjät

ovat useimmiten lukio-yliopisto-linjalta opiskelleita, eivät niinkään tietoisia ammattikorkeakoulujen roolista. Lobbareita tarvittaisiin.

Yliopistoihin verrattuna ammattikorkeakouluilla on oma profilinsa työelämän tuntijana ja kehittäjänä.

- Tarvitaan aikaa ennen kuin kaikki voivat kokea hyötyvänsä. Sanelu ei toimi, vaan osallistaminen, Marja Sutela sanoo.

- Kaikkiaan Tampere 3 on huikea mahdollisuus. Vuoden lisäaika on saatu ja käytetty, viisautta ja malttia kysytään samalla kun on jo tehty visiotyötä lähivuosikymmenelle, hän summaa.

Opiskelijamääriltään talot ovat suunnilleen samankokoisia, mutta yliopistojen rahoitus on tukevampaa. Tuntuviaksi voi tosin nimetä myös viime vuosien koulutusleikkauksia TAMKille, jonka rahoitus laskee peräti 24 prosenttia vuosien 2012–19 aikana.

- Lasku on ollut todella merkittävää. Olemme ehkä vähän huonoja pitämään meteliä itsestämme, Sutela arvioi.

- Ääni pitäisi saada kuulumaan ja sitä varten tarvitaan tutkimustietoa.

Marja Sutela korostaa, että houkuttavuus opiskelijan silmissä on korkeakouluille yhä tärkeämpää. Myynnin ja yrittäjyyden opinnot ovat kiinnostaneet Tampereen kahden yliopiston opiskelijoita, kun Tampere3:n ristiinopiskelupalvelu avattiin vuosi sitten.

- On mahdollista luoda oma polku ja uusia opintokokonaisuuksia ammattilaista, joita emme vielä tunne, korkeakoulumaailman moniottelija iloitsee.

Entä oma tulevaisuus?

Yleensä 12 vuotta samassa yhteisössä ymmärretään elinkautiseksi. Tällaiseen eläkepaikka-ajatteluun Marja Sutela ei ole valmis, vaan kertoo odottavansa omalta työelämältään esimerkiksi kansainvälisiä korkeakouluhallinnon johtotehtäviä jatkossakin.

- Koen itseni johtajaksi, asioiden mahdollistajaksi. Ja väitöskirjan tekeminen kannattaa aina, Marja Sutela vakuuttaa.

➔ KAKS rahoitti väitöstyötä.

Kaksi kolmesta Kuntayhtiö-kirjan kirjoittajasta; professorit Janne Ruuhonen ja Veikko Vahtera.

teksti | Salla Nazarenko kuvat | Merja Ojala

TIEDOTTAMINEN

korjaisi kuntayhtiöiden julkisuuskuva

Länsimetro. Päätöksenteon läpinäkymättömyys. Veronmaksajien rahoilla tehdään päätöksiä, jotka tulevat kalliiksi.

Kuntayhtiöillä on arkikielessä usein salamyhkäinen maine. Tilanne on kuitenkin monivivahteisempi kuin kuntalainen usein ymmärtää. Proaktiivisella ja taitavalla viestinnällä ja tiedottamisella kuntayhtiöt voisivat – ja niiden tulisi – korjata yleistä käsitystä kuntayhtiöihin pesiytyneestä salailusta.

Professorit **Veikko Vahtera**, **Janne Ruuhonen** ja **Seppo Penttilä** kirjoittavat kuntayhtiöistä marraskuussa ilmestyvässä Kuntayhtiö-kirjassaan. Kirja on teemaattisesti jatkoa KAKSin rahoittamalle Kuntayhtiöt lainsäädännön ristiaallokossa -tutkimusjulkaisulle vuodelta 2015.

Yksi kirjan teemoista liittyy kuntayhtiöistä annettavien asiakirjojen ja tietojen julkisuuteen.

- Ongelma on lyhyesti siinä, että yhtäältä kuntalaisten ja veronmaksajien pitäisi saada tietoa siitä, miten kuntayhtiöiden asiat on hoidettu. Toisaalta kilpailullisilla markkinoilla toimittaessa on aina liikesalaisuuden piiriin kuuluvia asioita, tiivistää Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulun professori Veikko Vahtera.

Julkisuuslaki ei koske kuntayhtiöitä, mutta se koskee niiden omistajakuntia. Julkisuuslaissa säädetään, että sen tarkoitus on "toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhal-

jatkuu >

jatkuu >

lintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä.”

Tästä seuraa kunnille yleinen velvollisuus edistää avoimuutta.

Joskus onkin kuultu vaatimuksia siitä, että myös kuntayhtiöt pitäisi saattaa julkisuuslain piiriin. Tästä Vahtera ja Ruohonen eivät ole täysin yhtä mieltä. Heidän mukaansa kuntayhtiöissä käsitellään usein sellaisia tietoja ja asiakirjoja, jotka joka tapauksessa osuisivat julkisuuslain 24. pykälässä määritellyn salassapidon alaisuuteen.

Julkisuuslaki määrittelee salassa pidettäväksi muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoja kunnan liike- tai ammattisalaisuudesta samoin kuin tiedot, jotka voivat aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai saattaa toisen julkisyhteisön tai yksityisen yrityksen parempaan kilpailuasetelmaan.

Vahteran mukaan on kuitenkin selvää, että kuntayhtiöissä salataan asioita myös perusteetta.

- Kuntayhtiöissä ei ole sellaista osamista, joilla tätä salassa pidettävää ja julkistamiskelpoista tietoa voitaisiin jotenkin eritellä, Vahtera sanoo.

Kuntayhtiöiden hallitus koostuu monesti poliitikoista, joilla ei aina välttämättä ole riittävää liiketoiminnallista ymmärrystä.

- Toki pahimmillaan yhtiötä vahingoittavan ja salassa pidettävän tiedon vuotaminen voi johtaa myös yhtiön johdon vahingonkorvausvelvollisuuteen, Vahtera jatkaa.

Konserniohje avoimuuden avuksi

Salassa pidettävien asioiden tietynlaisesta välttämättömyydestä huolimatta kuntayhtiöiden toiminnassa tulisi tavoitella avoimuutta yksinomaan siksin, että yksilöiden ja yhteisön tulee voida valvoa julkisesti omistettujen yhteisöjen varojen käyttöä. Kyse on ennen muuta luottamuksesta.

Itä-Suomen yliopiston yritys oikeuden professori (oa.) Janne Ruohosen

Edes tarkastuslautakunnalla ei ole automaattista oikeutta saada muita asiakirjoja kuin niitä, jotka on toimitettu kunnan konsernijohtoon.

mukaan tässä auttaisivat konserniohjeet.

Kuntalaissa säädetään kuntayhtiöiden omistajakuntien velvoitteesta antaa konserniohjeessaan määräykset tiedottamisesta ja kunnan luottamushenkilöiden tiedonsaantioikeuden turvaamisesta.

- Konserniohjeessa tulee määrätä tiedottamisesta ja luottamushenkilöiden tiedonsaannista, Ruohonen tähdentää.

- Suurimpien kaupunkien konserniohjeissa on kuitenkin aika vähän tätä koskevaa määrittelyä. Kunnat eivät siis ole aktiivisesti käyttäneet tähän liittyvää omistajaohjausvaltaansa.

Miksi sitten kuntayhtiöiden tiedottaminen on usein vajavaista, vaikka lakikin siihen kannustaa?

- Kyse saattaa olla osaamattomuudesta. Toisaalta esimerkiksi potentiaalisissa ongelmatilanteissa ollaan erittäin varovaisia: pelätään, että annetaan vahingossa salassa pidettävää tietoa julkisuuteen, Vahtera pohtii.

Vahteran ja Ruohosen mielestä konserniohjeeseen voisi kirjata esimerkiksi sen, että merkittävimmiltä kuntayhtiöiltä edellytetään päätöstiedotteita kokousten jälkeen. Tietoa voidaan yleistajuistaa ja tietenkin pitää ottaa pois salassapidon piiriin kuuluvat asiat.

- Olisi myös hyvä määritellä, ketkä vastaavat tiedottamisesta, Ruohonen toteaa.

- Jos kuntayhtiöt eivät itse ymmärrä, että niiltä odotetaan tietynlaista avoimuutta, voi olettaa, että lainsäätäjän on pakko ryhtyä pohtimaan avoimuuden lisäämistä lainsäädännön keinoin, Vahtera aprikoi.

- Toisaalta kuntayhtiöiden saattaminen julkisuuslain piiriin lisäisi kuntayhtiöiden hallinnollisia kustannuksia, joka ei ole toivottavaa, hän jatkaa.

Vahtera peräänkuuluttaa voimakasta toimintakulttuurin muutosta, jottei lainsäätäjän tarvitsisi asiaan puuttua.

Luottamushenkilöidenkin tiedonsaannissa puutteita

Vaikka kuntayhtiö on julkisomisteinen yhteisö, ei sen osakkeenomistajallakaan ole mitään erityistä jatkuvaa tiedonsaantioikeutta sen asioista tai asiakirjoista. Osakkeenomistajalla on tietenkin oikeus saada kaikille julkiset tiedot kuten tilinpäätökset, osakasluettelo, tiedot vastuuhenkilöistä ja yhtiöjärjestys sekä yhtiökokouksen pöytäkirja.

Kunnan konserniohjeessa voidaan määrätä tarkemmasta tiedonsaantioikeudesta, mutta silläkään ei ole suoraa vaikutusta, ellei yhtiö ole erikseen linjannut noudattavansa konserniohjetta sisäisenä ohjeena.

Käytännössä kuntayhtiöt kuitenkin toimittavat omistajakunnalle kaikki konserniohjeessa edellytetyt tiedot. Silloin, kun kuntayhtiö toimittaa sitä koskevia asiakirjoja kunnan konsernijohtolle, asiakirjat tulevat julkisuuslain piiriin. Tässä kohdassa asiakirjojen jaottelu julkisiin ja salassa pidettäviin muuttuu merkitykselliseksi – kunnan konsernijohtoon on pystyttävä arvioimaan, milloin asiakirja on salassa pidettävä.

- Isoissa kaupungeissa ja isoissa kuntayhtymissä tämä on haastavaa sikäli, että luottamushenkilöiden on ehdottomasti saatava kaikki relevantti tieto. Mutta itsestään selvää on, että jos salainen asiakirja annetaan vaikkapa sadalle ihmiselle, se ei välttämättä pysy salaisena. Näin ollen yksityiskohtaisia, liikesalaisuuksia sisältävien tietojen salassapitoa joudutaan turvaamaan, Veikko Vahtera muistuttaa.

Edes tarkastuslautakunnalla ei ole automaattista oikeutta saada muita asiakirjoja kuin niitä, jotka on toimitettu kunnan konsernijohtoon. Näin siitäkin huolimatta, että kuntalain mukaan

Salassa pidettävää tietoa vahingossakin levittävä luottamushenkilö saattaa joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Professori Veikko Vahtera kannustaa kuntayhtiöitä oma-aloitteisiin tietojen antamisiin.

tarkastuslautakunnan tulee arvioida, ovatko toiminnan ja talouden tavoitteet kuntakonsernissa toteutuneet ja järjestetty ”tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.”

Tarkastuslautakunnalla on salassapidon estämättä oikeus saada ne asiakirjat, joita se pitää tarpeellisina arviointitehtävänsä hoitamiseksi eikä konsernijohto voi kieltäytyä asiakirjoja antamasta pelkästään siksi, että ne ovat julkisuuslain perusteella salassa pidettäviä.

Tarkastuslautakunnan tiedontarvetta voikin arvioida lähinnä vain tarkastuslautakunta itse. Lautakuntaa itseäänkin koskee salassapitovelvollisuus.

- Tämä on vaikea ja komplisoitu ongelma, Vahtera pohtii.

Vahteran mukaan joissakin tilanteissa tiedonsaantioikeuden ja salassapidon tarpeen välinen raja on tehty niin, että luottamushenkilöille on annettu salassa pidettävät asiakirjat katsottavaksi ja ne on jälkeenpäin kerätty pois, jolloin riskiä yhtiötä vahingoittavan tiedon vuotamisesta voidaan pienentää.

- Salassa pidettävää tietoa vahingossakin levittävä luottamushenkilö saattaa joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen, Vahtera sanoo.

Vahteran mukaan joissakin kuntayhtiöissä tiedottaminen on jo nyt hoidettu hyvin ja avoimesti. Liiallinen varovaisuus on usein turhaa. Avoimella ja oma-aloitteisella tietojen antamisella kuntayhtiöt rakentaisivat hyvää mainetta ja pystyisivät poistamaan salaisuuksien verhoa ympäriltään. Totuus kun on monesti luultua paljon vähemmän salaperäistä.

- Loppujen lopuksi monet asiat, joista ei kerrota julkisuuteen, ovat aika mielenkiinnottomia, Vahtera toteaa. •

➔ *Aiheesta lisää:*
Ruohonen, Janne – Vahtera, Veikko – Penttilä, Seppo: Kuntayhtiö (2017).

Oppilaat ovat ahkeria,
opinhaluisia ja kyseleviä.
Tässä ollaan Chongqingissa
Shanhun Experimental
Schoolissa.

teksti | Marjatta Pöllänen kuvat | Taina Peltosen albumista

Kiinan-matkat ovat opettaneet Taina Peltosta ajattelemaan isommin

Ikinä ei tiedä, mihin lounaskutsu johtaa

*Jos pienenä pähkäilee pääsevänsä Kiinaan
tekemällä reikää maapalloon, voi viimeistään
isona pettyä. Tai sitten hyväksyy lounaskutsun*

*ja pääsee kuin pääseekin sinne
– koulutusesittelijänä ja vieläpä neljästi
– eikä loppua näy.*

jatkun >

Suomalaisista pienkouluista KAKS:n rahoituksella väitellyt ja niistä pitkin Suomea kertonut Mänttä-Vilppulan sivistysjohtaja **Taina Peltonen** saa kiihellä sattumaa – ja uteliaisuuttaan – että on nyt tutustuttanut myös kiinalaisia laadukkaaseen suomalaiseen opetukseen, saanut ystäviä ja nähnyt täysin toisenlaista yhteiskuntaa ja kulttuuria.

Yksi sponsoreista on kuin tuhanen ja yhden yön saduista: verkkokauppa Alibaban perustajan **Jack Ma'n** säätiö on tullut Peltosen avuksi siinä missä KAKS tai aluehallintovirastokin.

Lapsena Taina Peltonen mietti kaksoisveljensä kanssa reiän kaivamista. Nyt Kiinaan pääsy on toteutunut, eri keinoin vain.

Kaikki alkoi siitä, että Peltonen opetti yhdysluokassa E-2-luokkaa maa-seudulla ja oli mukana 1980-luvulla esiopetuskokeilussa. Hän halusi opettajak-

si, koska oli tasaisen hyvä kaikessa eikä vain lukemisessa.

Peltonen on opettanut muun muassa Kiuruvedellä kolmessa pienessä koulussa, joista Kalliokylä toimii yhä. Kiuruvedellä hän toimi myös koulun johtajana. Kärämäellä hän on työskennellyt isossa yhtenäiskoulussa rehtorina - ja sivistysjohtajana.

Taina Peltonen halusi opettajan työtä tehdessään laajentaa maailmankuvaansa ja tutkia tekemäänsä työtä. Hän aloitti jatko-opiskelun työnsä ohella. Suomessa on vain muutama henkilö väitellyt pienkouluista, Taina Peltonen on yksi heistä.

Yhdysluokkaopetusta on kuitenkin yhä joka neljännessä koulussa eivätkä kaikki ole vain muutaman oppilaan kokonaisuuksia.

Peltonen teki lisensiaattityönsä esikoululaisista kyläkouluissa ja väitöksen Oulun yliopistolle pienten koulujen esiopetuksen kehittämisestä entisajan alakouluista esikouluun. Hän on kirjoittanut noin 70 artikkelia, osa niistä tie-teellisiä - ja luennoinut yli 70 kunnassa eduskunnasta Nuorgamiin muun mu-

assa kyläyhdistysten pyynnöstä, kerran poronkärjistyspalkalla.

Tähän asti on saatu aikaan muun muassa Yhdysluokkaopetuksen opas.

- Länsi- ja Sisä-Suomen Aluehallintoviraston johtaja, dosentti **Tuomo Laitila** pyysi minua vetämään valtakunnallista Pienkoulu Osaava -hanketta. Se tuki erityisavustuksin tätä koulutusta opettajille, koska opetus on pienkouluissa erilaista kuin isommissa.

Taina Peltonen hallinnoi, osittain myös kiersi kuntia hankkeessa vapaaehtoisena ja palkattu tutkija **Lauri Wilen** kulki kouluissa sekä suunnitteli koulutuksen sisältöjä ja kyselyjä yhdessä Peltosen kanssa.

- Koulutusta järjestettiin toiveiden mukaan. Oli valtakunnallisia pienkoulu-seminaareja, joihin osallistuttiin pääjohtajatasoa myöten.

Ficea (Finland-China Education Association) on suomalaisen **Pekka Pellisen** ja jo kymmenkunta vuotta Tampereella asuneen koulutusneuvonantajan, yritt-

Kiinalainen koulu on suomalais-silmin kurinalainen ja pienenäkin suuri, kaupungeissa vähintään 400 oppilaan kokoinen.

(ylhäällä vasemmalla) Dong Li on asunut Tampereella jo kymmenkunta vuotta. Hänen avulla Taina Peltonen on moni ovi auennut Kiinassa. Kuva kesällä järjestetystä maaseutukoulu-konferenssista.

(ylhäällä oikealla) Mikään ei ole kiinalaiskoulussa hujan hajan.

(vasemmalla) Meillä on opittavaa mm. matematiikassa ja luonnon-tieteissä, Taina Peltonen on huomannut sikäläisissä kouluissa vierailtuaan.

täjän ja tutkijan **Dong Li'n** perustama yhdistys.

Dong Li on myös tehnyt kirjan Suomen koulumaailmasta. Taina Peltonen lähti MW-Kehitys Oy:n järjestämän kiinalaiskonsertin yhteydessä pidetylle lounaalle estyneen esimiehensä sijasta.

- Olin vetänyt jo 11 EU-hanketta eri kunnissa kouluihin liittyen ja mietin, miten pääsisi kauemmaksikin kuin Eurooppaan.

- Menin vielä illalliselle Sastamalaan kiinalaisia rehtoreita tapaamaan. Siitä jonkin ajan kuluttua kysyttiin, lähdetkö luennoimaan Kiinaan Zenghouhun marraskuussa 2015 opetussuunnitelmatyön vastuusta ja järjestämisestä kun-

nassa. Ficea maksoi ja reissu oli antoisa. Dong Li oli apuna. Kiinalaisiin kouluihin ei tuosta vain astellakaan, siellä ovat vartijat ovella. Kiinalaisia rehtoreita ja oppilaita on käynyt meilläkin Mänttä-Vilppulassa.

Sittemmin Taina Peltonen haki ja sai Opetushallitukselta tukea Culture Bag -hankkeeseen, jossa esitellään suomalaista kulttuuria Xiejiawanin koulussa Chongqingissa. Kolme opettajaa, muun muassa **Tiina Aalto** Savosenmäen koulusta Mänttä-Vilppulasta on pitänyt ja pitää jatkossakin tunteja ja sikäläiset arvioivat.

Hangzhoussa viime kesänä Alibaban perustaja Jack Ma järjesti seminarin maaseudun koulujen rehtoreille ja on varannut ohjelman, jossa tuetaan maaseudun kouluja noin 26 miljoonalla eurolla. Kun koulua kehitetään, koko seutu kehittyy ja saa innovaatioita. Ma halusi kutsua asiantuntijoita eri puolilta maailmaa ja esitti kutsun Dong Li'lle.

- Ja hän se sitten sanoi, että ai niin, sinähän olet tutkinut pieniä maaseutukouluja...

Jack Ma'n säätiö maksoi Taina Peltonen heinäkuisen matkan. Hangzhoussa pidetyn Forum on Rural Headmasters-konferenssin avasi Unescon pääjohtaja **Irina Bokova**. *jatkun >*

Taina Peltonen kävi Pekingissä Stem-seminaarissa sekä Chongqingissa Shanhun Experimental Schoolissa luennoimassa. Matkaan sisältyi myös yhteistyökoulussa vierailu. Tässä hän istuu keväällä Xiejiewanin koulun kirjastossa.

jatkuu > Paneelissa oli edustaja Australiasta, Kanadasta, Israelista - ja Suomesta Taina Peltonen. Puheenjohtaja tuli New Yorkista.

- Televisioidussa paneelissa oli kova kuri: vain yksi slaidi ja pari minuuttia per alustaja oman maan koulutuksen esittelyä. Keskusteluaikaa oli kuitenkin noin 40 minuuttia. Dong Li oli yleisössä mukana ja hyvin meni. Li kertoikin, että sain heti sikäläisessä mediassa esiinnyttäni yli 200 000 peukuttajaa...

Opettajat alkavat olla meillä arvossa työpaikan koosta riippumatta, mutta pienet koulut eivät, Taina Peltonen sanoo.

- Tähän asti hallinnossa on ollut vallalla käsitys, että olet hyvä, jos lakkautat niitä. En itsekään ole fanaatikko – jos lapsia ei kerta kaikkiaan ole, on pakko lakkauttaa. Mutta suuruus on ollut pitkään muotia, mitä pidän yksisilmäisenä ja kummallisena ajattelumallina. On ajateltava kylää ja sen elävyyttä.

- Toivon, että erilaisia oppimisympäristöjä arvostettaisiin. Pienten lakkauttamisen myötä myös opettajanpaikat ovat vähentyneet.

Kiinalainen ”pieni” on ehkä hieman eri asia kuin meillä:

- Pieni voi olla siellä esimerkiksi 420 oppilaan koulu, kun tavallisesti koulussa on 600 – 5 000 oppilasta.

Kaupungeissa pienimmät ovat noin 400 oppilaan kouluja. Toki maaseudulla voi sielläkin olla todella pieniä kouluja muutamane kymmenine oppilaineen.

Erityislapsia ei ole integroitu yleisiin kouluihin.

Kiinalainen koululainen on oppinut tottelemaan: auttavainen ja kohtelias, opinhaluinen ja kyselevä, Taina Peltonen on havainnut.

- Ja opettajatkin haluavat oppia, kyselevät tarkkaan ryhmistä, opetussuunnitelmasta ja niin edelleen. Meillä on oppimista kiinalaiskoulusta ainakin matematiikan, luonnontieteiden ja kuvataiteen puolella, Peltonen sanoo.

- Kumpikaan osapuoli ei voi ajatella, että vain me osaamme, muut eivät, hän jatkaa.

Kiinalaisten yksityiskoulujen tehtävä on tuottaa omistajilleen voittoja. Niiden voimavarat ovat isommat kuin yhteiskunnan omistamien.

Eikö peruskoulusuomalaista kaivele, että vain varakkaat saavat parasta palvelua?

- Totta kai sen olemme huomanneet. Koulutus on tae parempaan elintasoon ja siksi kalliitkin koulut saavat asiakkaita. Jo kuusivuotiaat voivat asua asunto-loissa, Peltonen kertoo.

- Se on motivaatiokysymys ja kilpailu kova. Isossa populaatiossa löytyy paljon lahjakkuuttakin.

Pekingin yksi kaupunginosa kiinnostui Mänttä-Vilppulasta myös kehitysyhtiön kautta. Kaupunki lähetti lokaussa 20 koululaista Kiinaan ja sieltä

tullaan Mänttä-Vilppulaan alkutalvesta. Kaupunki tekee yhteistyötä Kiinaan jo kahta kautta.

- Omassa hankkeessani marraskuussa Kiinaan lähti kanssani viisi opettajaa, yksi rehtori ja Serlachius-museon lehtori. Opetushallituksen, Ficean ja Alibaban varoin yhteistyötä on tehty, Taina Peltonen iloitsee. Tutkijayhteistyöstäkin on tehty sopimus.

Hän kertoo, että tuskin haluaisi asua kokonaan Kiinassa, mutta mieluusti toimii yhteistyössä, vaikka kulttuuri on erilaista - tai ehkä juuri sen takia.

- Kiinalaiset ovat iloisia, kohteliaita ja erittäin ahkeria ihmisiä ja heidän kanssaan yhteistyö on toiminut.

Liiketoiminnassakin on mahdollisuuksia. Ficea on sitä tehnyt ja palkannut Kiinaan opettajia ja asiantuntijoita, esimerkiksi Heurekaan entisen oppimisyhteistyön johtajan **Matti Rossin**.

Taina Peltonen näkee kansainvälisyydessä ison arvon:

- Työhöni se on kiva lisä antamaan ulottuvuutta ja saan jakaa sekä tutkimustietoa että käytännön tietoa.

- Koko ajan olen säilyttänyt tutkijan näkökulman. Haluaisin kehittyä ja jatkaa muun muassa tutkimalla kulttuurien erilaisuutta ja vientiä. Asiat eivät Kiinassa jäädy byrokraatiaan, vaan etenevät vauhdilla. Pitää ajatella isommin, kuten Dong Li sanoo. •

➔ KAKS rahoitti väitöstyötä.

Terveellinen julkinen rakennus hirrestä.

TERVEELLISELLE JULKISELLE RAKENTAMISELLE ON KYSYNTÄÄ:

esimerkiksi koulujen, päiväkotien ja hoiva-alan rakennusten laatu vaikuttaa suoraan monien ihmisten jokapäiväiseen elämään.

Terveellisuuden lisäksi hirsirakennus on viihtyisä ja turvallinen ratkaisu kaikenlaisiin julkisiin sekä aluerakentamisen kohteisiin.

Lisäksi hirsitalo on kustannustehokas käyttää sekä nopea rakentaa.

Honkarakenteella on ainoana talotoimittajana Allergia- ja astmaliiton kanssa yhteistyössä kehitetty VTT:n hyväksymä Terve Talo™-sertifikaatti. Tätä osaamista käytämme julkisessa rakentamisessa.

Kuntatyönantaja saisi **Jaana-Piia Mäkinen** mielestä joskus ”tehrä itsestään numeroon”. Hän on ollut yhteistyössä useiden kuntien kanssa, ja huomannut, että niissä tapahtuu paljon hyvää.

Kun Kunnallisanalan kehittämissäätiö KAKS tutkitutti suomalaisten käsityksiä kunnista, kansalaisista 57 prosenttia antoi erittäin tai melko hyvän yleisarvosanan, 27 prosenttia erittäin tai melko huonon.

Työolosuhteet yleensä, työpaikkojen varmuus ja pysyvyys olivat vahvimmin plussalla, työilmapiiriäkin pidettiin laajalti hyvänä. Sen sijaan kuntien kyvyn houkutella henkilöstöä arvioi hyväksi (44 %) vain hieman useampi kuin huonoksi (40 %). Kaksi viidestä piti palkkausta hyvänä, lähes joka toinen lähinnä huonona.

Selviksi heikkouksiksi osoittautuivat vaikutusmahdollisuudet työhön, etenemismahdollisuudet sekä kunta-alan töitten tuottavuus ja tehokkuus.

Kuntatyön ässät: turvallinen ja pysyvä

Miltä gallupin maalaama kuva työhyvinvoinnin tutkijan silmissä näyttää?

- Tulokset tuntuvat aika loogisilta, ja ne heijastavat selvästi ihmisen työhön liittyviä perustarpeita. Kuntatyön houkuttelevuus tulee turvallisuudesta ja pysyvyydestä. Muutosten edessäkin

Työhyvinvoinnin tutkija luottaa kuntatyön houkuttavuuteen

TODELLISUUS PÄIHITTÄÄ MIELIKUVAT?

Jos kunnat olisivat yrityksiä, moni olisi jo hehkuttanut mediassa tekemisiään, johtamisen uusia tuuliaan ja innovaatioitaan. Näin yliopistonlehtori Jaana-Piia Mäkinie Tampereen yliopistosta jossittelee - hieman kärjistäen.

kunta koetaan turvallisesti paikaksi, josta saa palkkansa, Jaana-Piia Mäkinie sanoo.

Tieto heikoiksi koetuista vaikutusmahdollisuuksista soittaa Mäkinieille hälytyskelloja. Osallistavassa johtamisessa näyttää olevan parannettavaa.

- Ihmiselle on erittäin tärkeää saada vaikuttaa omaan työhönsä. Jos tämä ei toteudu, työhyvinvointi on uhattuna, osaamisen ja hallinnan tunne vähenee. Jokainen haluaa, että minä hallitsen työtäni, eikä työni minua.

Haluamme toimia yhdessä toisten kanssa - saada tukea kollegoilta ja johtajilta. Monet julkisen työn tutkimukset ovat viestineet luottamuksesta ja hyvästä työilmapiiristä kunnissa. Mäkinien mielestä tämäkin on merkittävä vetovoimatekijä.

Suhtautumista palkkaan hän pitää mielenkiintoisena. Luultavasti tyypillinen käsitys on, että yksityisellä tienaa paremmin kuin julkisella sektorilla.

- Kaikilla aloilla ei kuitenkaan voi valita. Harvoin esimerkiksi suomalainen opettaja miettii, menenkö töihin yksityiselle vai julkiselle puolelle.

Palvelumotivaatio korkealla

Julkisen puolen palvelumotivaatiotutkimukset ovat selvästi osoittaneet, että yhteiskunnallinen merkityksellisyys on monille keskeinen vaikutin; tahto tuottaa hyviä palveluita, edistää tasa-arvoa,

pitää huolta kaikista. Silloin sitoutuminen arvoihin voi nousta palkan suuruutta tärkeämmäksi.

Vahva palvelumotivaatio lisää myös työhyvinvointia.

- Halu olla tuottamassa nimenomaan julkista palvelua korostuu opetus- ja sote-puolella, mutta pätee muihinkin tehtäviin. Yhtä lailla kaavoittaja voi haluta kaavoittamalla rakentaa hyvää, kestävästä kaupunkia sen sijaan, että työskentelisi arkkitehtitoimistossa. Yritykset tavoittelevat aina voittoa, kunta-työhön liittyy palvelumotivaation kautta syvempi työn merkityksellisyys. Tätä ehdotonta vahvuutta on melko vähän nostettu esiin, ja sitä kyllä kannattaa vaalia, Jaana-Piia Mäkinie sanoo.

Houkuttavuus vähenee, ellei työntekijä käytännössä pääse toteuttamaan kaunista ajatustaan.

- Jos opettaja joutuu työskentelemään liian huonoon kuntoon päästetyssä koulurakennuksessa tai hoitotyön tekijä omien eettisten arvojensa vastaisesti, silloin täytyy koko ajan tehdä työtä huonommin kuin haluaisi, ja se on kuluttavaa.

Tällä hetkellä sekä sote- että sivistyspuolella työntekijöiden keski-ikä on yli 50 vuotta. Heidän pitää vielä pitkään jatkaa ja jaksaa, ja aikanaan olisi saatava vereksiä voimia eläköityvien tilalle.

Miten esimerkiksi koulutuksen kautta voisi kohentaa kuntatyön vetä-

vyttä? Pitääkö ”markkinointi” aloittaa jo peruskoulussa tai lukiossa?

Johtamiskorkeakoulun tutkija Jaana-Piia Mäkinie on luottavainen, koska nuorille kunta-alan ammatit ovat tuttuja ja turvallisia. Jo siitä syystä ne pysyvät mahdollisina opiskelualoina.

- Moni haluaa luonnostaan auttaa ja tehdä yhteiskunnallisesti merkittävää työtä. Jos kunta lupaa, että meillä pysyy sitä tekemään, tämä jo sinällään houkuttelee. Uskon nykynuorensyntyvän ajatuksesta, että hän voi ikään kuin muuttaa maailmaa. Kunnan on huolehdittava omasta osastaan eli rakenteista, henkilöstöresurssit ja perusasiat täytyy pitää kunnossa.

Sanoilla voi vaikuttaa

Esimiestoimintaa ja johtamista koskevat käsitykset kallistuivat KAKSin kuntakyselyssä miinukselle.

Mikä esimiestyössä mättää?

- Kertooko tulos tosiasioista vai onko se mielikuva? Mihin kuntajohtamista verrataan, Jaana-Piia Mäkinie kysyy - ja myöntää stereotyyppiat sitkeiksi.

Toki kunta-alan tutkimukset ovat kielineet johtamisongelmista, mutta Mäkinien mielestä suunta on parempaan.

- Kehittämisen varaa varmasti on. Yleinen näkemys saattaa myös olla liian kielteinen todellisuuteen nähden, ja asosioitua päätöksenteon hierarkkisuu-

jatkuu >

jatkuu >

teen ja hitauteen, vaikkei esimerkiksi lähijohtaminen sellaista olisi.

Johtaminen on vuorovaikutusta, ja positiivisuus tärkeää silloinkin, kun työolot eivät ole täydelliset.

- Johtajana ja esimiehenä pystyy aina vaikuttamaan siihen, mitä suusta ulos tulee. Miten kommunikoi, miten puhuu ihmisille, miten kirjoittaa sähköpostiviestin. Kannustaako vai pelotteleeko ja uhkaako.

KAKS:n kyselyyn vastanneiden arviointi kehittymismahdollisuuksista ei antanut järin mairittelevaa kuvaa.

- Pystymmekö ajattelemaan, että kunnassakin voi edetä, tehdä uraa ja kulkea erilaisia urapolkuja? Koetaanko vähän niin, että jos menet kuntatyöhön, pysyt sitten aina siinä samassa? Useimpia kuitenkin kiinnostaa uuden oppiminen ja kehittyminen. Näyttäytykö kuntatyö joustavana niin, että eri elämän-

vaiheissa on mahdollista joko siirtyä haastavampiin tehtäviin tai toisaalta downshiftata, Mäkinieni pohtii.

Tälläkin kohden kuvitelma saattaa olla tositilannetta jähmeämpi.

- Monissa kunnissa on tehty ratkaisuja, joissa esimerkiksi ikääntynyt työntekijä on saanut siirtyä kevyempiin tehtäviin, hän tietää.

Hyvää kannattaa kierrättää

Työhyvinvoinnin asiantuntija Jaana-Piia Mäkinieni soisi kunnissa tapahtuvan kehitystyön näkyvän ja kuuluvan nykyistä enemmän julkisuudessa, koska eri puolilla Suomea tehdään paljon hyvää ja mielenkiintoista.

Siinä tarvitaan myös viestinnän resursseja ja osaamista. Mäkinieni poimii esimerkiksi Hämeenkyrön kunnasta Tekesin Liideri-ohjelman, jossa työntekijät osallistettiin kehittämään kunnan palveluja – ja samalla omaa työtään.

- Tämänäyttypisiä hyviä käytäntöjä kannattaa ilman muuta jakaa. Kunnissa ollaan vaatimattomia puhumaan omista onnistumisista. Harvoin sieltä tulee samanlaista hypetystä kuin liike-elämän puolelta. Yleinen mielikuva esimerkiksi it-yrityksistä on hyvin erilainen.

Jaana-Piia Mäkinieni on tutkimuksessaan tehnyt yhteistyötä useiden kuntien kanssa. KAKS:n rahoittaman hankkeen kohteena oli Espoon kaupunki. Viimeksi Työsuojelurahaston projektissa tuli tutuksi 15 koulua.

- Yhteistyökuviot ovat muuttaneet käsityksiäni paljon myönteisemmiksi. Motivoituneilla kuntatyöntekijöillä on paljon annettavaa oman työnsä kehittämiseen, kun he vain saavat siihen mahdollisuuksia. Lempäälän, Sastamalan, Forssan ja Lopen kouluissa käynnistyi kehittämisryhmiä, ja kun opettajat saivat luoda uusia käytäntöjä, he keksivät vaikka mitä! Kertoivatkohan nämä koulut vanhemmille, että hei, me olimme tällaisessa mukana ja kokeilimme tällaisia juttuja? •

➔ KAKS on rahoittanut hanketta.

Maakuntauudistuksessa sivistyssektori on jäämässä kunnan keskeisimmäksi toimialaksi. Murrosvaihe on sopiva sauma nostaa myös työnantajaprofiilia.

- Ajatusta kannattaa suunnata siihen, mikä toimii ja missä olemme hyviä.

Muutoksen merkitys täytyy pitää kirkkaana mielessä sanoo yliopistonlehtori

Jaana-Piia Mäkinieni Tampereen yliopistosta.

- Vaikka käy myllerryks, jonkun pitää uskoa, että parempaa on lopulta tulossa. Ihmisellä on luontainen ajatteluharha: kielteiset asiat kiinnittävät huomion. Väsyneenä ja stressaantuneena alkaa nähdä kaiken vain huonona, ja silloin esimiehen täytyy pitää huolta, ettei nähdä vain näin. Toiveikkuuden johtaminen koostuu muutoksessa. Muuten tulee sellainen olo, että kunta-alahan on sellainen kaaos ja sotku, ettei sinne uskalla mennä töihin.

Alueuudistuksen valmistelu on herättänyt epävarmuutta, pelkojakin. Jaana-Piia Mäkinieni muistuttaa, että yrityspuolella vastaavaan on totuttu.

- Jos miettii vaikka lukion opettajan työtä, se on pitkään ollut varsin stabiilia ja ennustettavaa; tiettyinä aikoina ylioppilaskirjoitukset, tietyt kirjasarjat käytössä. Nyt sähköinen yo-koe on erilainen, samoin uutta on kaikki muu elektroninen aineisto. Uudistukset ovat horjuttaneet joidenkin työn hallintaa, mutta dynaamisessa yritysympäristössä tämä on useimmille jo aivan normaali tilanne.

Muutokset ravistelevat meitä joka paikassa. Mäkinienin mukaan se edellyttää entistä enemmän ketteryyttä – aiempaa vahvemmin myös kunnissa.

Jyrkkä

lukukausimaksuille

KAKSin Gallup paljasti, että suomalaiset eivät halua yliopistojen ja korkeakoulujen perivän lukukausimaksuja suomalaisilta opiskelijoilta.

teksti | Salla Nazarenko

KAKSin Gallupissa lukukausimaksut suomalaisopiskelijoille torjui 61 prosenttia vastaajista.

Tieteentekijöiden liiton puheenjohtajan, dosentti **Petri Koikkalaisen** mielestä myös ulkomaisilta opiskelijoilta perittävät maksut ovat ongelma, jos tarkoitus on houkutella Suomeen koulutettua työvoimaa.

- Muualla Euroopassa suuntana on pikemminkin parantaa kuin vaikeuttaa korkeakoulutuksen saatavuutta myös maksujen osalta. Näin pitää olla myös Suomessa - etenkin kun otetaan huomioon, että korkeimmin koulutetut ikäluokkamme ovat syntyneet 1970-luvun lopulla ja sen jälkeen korkeakoulutettujen osuus on laskenut, Koikkalainen sanoo.

Opintotuen sitominen opintomenestykseen sen sijaan oli Gallupin mukaan suotavaa 67 prosentista suomalaisista.

Opetushallituksen pääjohtaja **Olli-Pekka Heinonen** on samoilla linjoilla.

- Jonkinlainen kytkentä opintotuen

ja opintomenestyksen välillä olisi hyvä olla, niin että opiskelu kannustaisi valmistumaan, Heinonen pohtii.

Gallupissa opintotuen tiukempaa kytkentää opinnoissa etenemiseen vastustivat opiskelijat ja vasemmistoliiton kannattajat; kaikkien muiden puolueiden kannattajat pitivät ajatusta hyvänä.

Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtaja **Riina Lumme** korostaa, että opintotuki on jo nyt sidoksissa opinnoissa etenemiseen.

- Opiskelijan tulee vuodessa suorittaa 45 opintopistettä saadakseen opintotukea: tukikuukautta kohti viisi opintopistettä. Tämän vuoksi lukuisat opiskelijat putoavat pois tuen piiristä toimeentulotuelle ja monella opinnot jäävät toimeentulositystä kesken.

Mikä on toimiva pääsykoemalli?

Gallupissa kysyttiin myös vapaasta opiskeluoikeudesta - toisin sanoen siitä, että pitäisikö kaikkien halukkaiden

päästä ensimmäiseksi vuodeksi yliopistoon ja karsiutua sen jälkeen.

Olli-Pekka Heinosella ei ole tähän jyrkkää kantaa, sillä opiskelijoiden sisäänotto on yliopistojen autonomian piirissä.

Järjestelmässä on hyvät ja huonot puolensa.

Toisaalta kaikkien päästessä opiskelijat saisivat tutustua yliopistoon, mutta osa joutuisi väistämättä pettymään.

jatkun >

"Lukuisat opiskelijat putoavat pois tuen piiristä toimeentulotuelle ja monelle opinnot jäävät toimeentulositystä kesken."

-Riina Lumme

Petri Koikkalainen

Olli-Pekka Heinonen

©Niclas Mäkelä

Riina Lumme

Jouko Niinimäki

”On suuri vahinko julkiselle keskustelulle, jos ulkopuolinen painostus, pelko rahoituksen jatkuvuudesta tai hiljainen itsesensuuri alkavat vaientaa yliopistolaisia.”

-Petri Koikkalainen

”Tällä hetkellä tuntuu, että yliopistojen ja päätöksentekijöiden välillä on luottamuspuola.”

-Olli-Pekka Heinonen

jatkuu >

Oulun yliopiston rehtori **Jouko Niinimäki** kannattaa myös valintakoetta pikemmin kuin karsintakurssityyppistä järjestelmää.

- Valinta on parempi systeemi kuin kaikkien ottaminen ja menestyksen perusteella karsiminen. Ylioppilastutkinto on hyvä valintaperuste, mutta on tärkeää, että myös valintakokeen ja avoimen yliopiston väylän kautta voi hakeutua yliopistoon. Silloin tie ei nouse pystyyn, vaikka ylioppilastutkinto olisikin syystä tai toisesta mennyt huonosti.

Petri Koikkalainen suhtautuu myönteisesti siihen, että avoimesta yliopistosta tulisi pääsykokeiden ja ylioppilas-

tutkinnon rinnalle todellinen väylä.

Riina Lumme kokee, että niin sanottu keskierooppalainen malli siirtää vain ongelmaa eteenpäin:

- Toisen ja korkeasteen sijaan opiskelija putoaa tyhjän päälle kesken korkeakouluopintojensa. SYL on kannattanut

koko opiskelijavalintauudistuksen ajan pääsykokeiden säilyttämistä ja muuttamista soveltavaan aineistotestimuotoon, ei ylioppilastutkinnon arvosanojen painottamista ja tutkintokiintiön kasvattamista.

Gallupissa paljastui myös, että suomalaiset toivovat yliopistoilta aktiivisempaa roolia yhteiskunnallisessa keskustelussa. 82 prosenttia vastaajista allekirjoitti väittämän, jonka mukaan suomalaisissa yliopistoissa tehdään korkeatasoista kansainvälistä tutkimusta ja 66 prosenttia toivoi yliopistoilta aktiivista yhteiskunnallista roolia.

Oulun yliopiston rehtorin Jouko Niinimäen mielestä tuo keskustelu on yksi yliopiston tehtävistä.

- On tärkeää, että yhteiskunnalliseen keskusteluun tuodaan tutkimusperäistä tietoa.

Tieteentekijöiden liiton Petri Koikkalainen on samaa mieltä.

- Mielestäni yliopistolaisilla on am-

matillinen velvollisuus tuoda panoksensa keskusteluun. Jos tutkijat ovat hiljaa, ottaa mediatilan joku muu. Usein tieteen näkökulmista kuitenkin olisi hyötyä. On suuri vahinko julkiselle keskustelulle, jos ulkopuolinen painostus, pelko rahoituksen jatkuvuudesta tai hiljainen itsesensuuri alkavat vaientaa yliopistolaisia.

Olli-Pekka Heinonen toivoo vuoropuhelua. - Näen yliopistojen panoksen hyvänä ja tärkeänä. Meillä on oltava tutkimusta ja evidenssiä hyödyntämään päätöksentekoa eri tavoin. Tällä hetkellä tuntuu, että yliopistojen ja päätöksentekijöiden välillä on luottamuspuola – kumpikaan osapuoli ei ehkä arvosta toista riittävästi.

SYL:n Riina Lumpeen mielestä akateemista tutkimusta ei arvosteta riittävästi ja poliittinen päätöksenteko perustuu siihen liian vähäiseltä osin. Hän toivoo myös yliopistolta aktiivisuutta:

- Yhteydet muuhun yhteiskuntaan tekevät myös opiskelijalle näkyvämmäksi sen, mihin akateemisella pohjalta voi uransa suunnata. •

”Ylioppilastutkinto on hyvä valintaperuste, mutta on tärkeää, että myös valintakokeen ja avoimen yliopiston väylän kautta voi hakeutua yliopistoon.”

-Jouko Niinimäki

Sanna Karlström
kirjailija

Selailin katalogeja, mietin mistä rahaa,
mihin tarpeeni loppuvat ja mistä ne alkavat,
ja mitä minulle kuuluu, mitä sinulle.
Millä on arvoa, ja onko minulla.

Mutta silloin lauloi joku lintu:
se oli niin köyhä ettei sillä ollut edes taskuja.
Se oli vanhanaikainen,
se ei ollut mitään myymässä eikä ostamassa.

Se varmaan luulee että raha ei kasva puissa,
että juomavettä ei voi myydä eikä luontoa pilata, tietenkään,
että on tärkeitä, hintalaputtomia asioita
kuten rakkaus, ystävyys ja sade.

Tavara ei lopu maailmasta, ehkä käy toisinpäin
koko ajan jotain pannaan pieneen pussiin
ja siwasta tulee alepa ja alepasta taas siwa
ja minä kuljen kodin ja kaupan välillä,
leikkipuiston ohi,
puistossa on uusia lapsia mutta niiden ääni on sama.

Lapsikin lukee katalogia, tahtoo loputtomasti leluja.
Eniten se tahtoo kaveriksi jollekulle, se pudottaa tavaransa
kun joku soittaa ovikelloa, ne juoksevat pihalle,
kaatuvat, nousevat ja pitävät yhdessä meteliä.

Mitä sinulle kuuluu.
Jospa soitan sinulle nyt, kerron
että linnut laulavat yhä ilmaiseksi.
On puita joissa on laululle oksa,
joista katsoa vuodenajat,
joiden mukana vanheta ja taipua.

Ajatella kokonainen metsä.
Jos on metsä, heti sinne ilmestyy polku,
sillä aina joku on matkalla jonkun luo.

LAHJUSRAJA VOI YLITTYÄ HERKÄSTI

*Suomessa oikeuteen pää-
tyneessä viranhaltijan
lahjusjutussa on usein kyse
matkasta tai edustamisesta,
tiivistää väitöstutkimustaan
viimeistelevä Tanja Mansikka.*

Rikoslaki on jyrkkä, vaikka julkisen johtamisen luonne on muuttunut yksityisen sektorin kaltaiseksi.

Väitöstutkimustaan lahjonnasta viimeistelevä Kirkkonummen kunnanlakimies **Tanja Mansikka** toivoo selkiyttävää ja avointa keskustelua rajanvedoista.

Kuntien on syytä olla aktiivisia ja poh-
tia missä menee sallitun ja kielletyn edus-
tamisen rajat. Laatomalla selkeitä ohjeita
organisaatio ottaa vastuuta eikä jätä yk-
sittäistä viranhaltijaa pulaan.

Oikeustapauksia on toistaiseksi ol-
lut vähän, eivätkä niissä esillä olleet raha-
summat ole olleet suuria. Suomen maine
maailman ehkä vähiten korruptoituneena
maana pitää paikkansa, Tanja Mansikka
on todennut.

Täysin korruptiovapaata toimintaa
ei Suomessa ole ollut - eikä tule ole-
maan.

Mansikka on viimeistelemässä ensi
syksyyn mennessä ilmestyvää väitöskir-
jaansa, jota varten hän on saanut kaksi-
vuotisen apurahan KAKSilta ja käyttänyt
sitä osittaisilla virkavapailla.

Työnimenä on ollut ”Lobbaukses-
ta lahjontaan – milloin raja ylittyy”. Hän
on kirjoittanut neljä tieteellistä artikkelia,
uusimman viime kesänä diskurssiana-
lyysimenetelmään perehtyneen turkulais-
professorin **Johanna Niemen** kanssa.

Toinen luotsi on rikosoikeuden apu-
laisprofessori **Sakari Melander**
Helsingin yliopistosta.

Helsinkiläinen oikeustieteen
lisensiaatti Mansikka on työs-

Kirkkonummen kunnanlaki-
mies Tanja Mansikka penää
keskustelua ja kunnilta myös
ohjeistamista siitä, missä kulkevat
sallitun ja kielletyn edustamisen rajat.

kennellyt Kirkkonummella pari vuotta ja
Kuntaliitossa kymmenkunta vuotta. Hän
on myös suorittanut syyttäjäkoulutuksen
ja auskultoinut varatuomariksi.

Uusi julkisjohtaminen eli NPM, New
Public Management, näkyy jo lahjusrikok-
sia koskevassa oikeuskäytännössä.

– Uuden julkisjohtajan toimenku-
va muistuttaa yksityisen toimitusjohtajan
tehtäviä. Työhön ymmärretään kuuluvan
matkustamista, edustustilaisuuksiin osal-
listumista ja niiden järjestämistä.

Uuden ja ”vanhan” julkisjohtajan ero
näkyy kunnanjohtajan ja muun johdon
työnkuvassa.

– Ennen vain toivottiin elinkeinotoi-
mintaa ja työpaikkoja omaan kuntaan, nyt
niiden hankkiminen on osa toimenkuvaa,
jossa vaaditaan tehokkuutta ja edustamis-
ta. Kanssakäyminen yksityisen sektorin
kanssa on vahvistunut.

Kun näin on, yhteistyön muotoja pitäi-
si Mansikan mukaan arvioidakin samoista
lähtökohdista.

Siksi lainsäädäntöä tulisi yhtenäistää,
vaikkei Mansikka sen toteutumiseen vielä
lähiaikoina uskoakaan. Rikoslain mukaan
kiellettyjä ovat kaikki edut, jotka ovat
omiaan vaikuttamaan toimintaan palvelu-
suhteessa. Oikeudenkäynti voi napsahtaa
kohdalle milloin vain. Mansikan käsityk-
sen mukaan tavanomaisen vieraanvarai-
suuden tulisi kuitenkin aina olla sallittua.

– Kuntien kannattaa itse ottaa vastuu-
ta työnantajaorganisaationa, miettiä tilan-
teita ja ohjeistaa niistä, Mansikka sanoo.

Korruption harvoja tutkijoita on ri-
kos- ja prosessioikeuden professori (eme-
ritus) **Pekka Viljanen** Turusta. Vaikea-
näyttöisiä hyvä veli -verkostoja on tutkittu
Vaasan yliopistossa.

Tanja Mansikalla on juridinen näkö-
kulma aiheeseen.

Missä raja sitten ylittyy?

- Tosi helposti se käy. Jos olet esittelijä, valmistelijä tai päätöksentekijä, vaikkapa vain valtuutettuna, kaikki edut joita otat vastaan, kun vireillä on edun antajaa koskevia asioita kunnassa, joihin voit jollakin tavalla vaikuttaa, voivat tulla tarkasteltaviksi.

Viranhaltija ja luottamushenkilö ovat rikosoikeudellisesti samalla viivalla. Tavanomaisen ja kohtuullisuuden ylittävät edut voivat johtaa varsinaista lahjusrikosta lievempään seuraamukseen lahjusrikkomuksesta. Siinä on otettu vastaan liikaa, mutta vaikutusvaltaa ei ole.

Tanja Mansikka kehottaakin tutki-
maan lisää elinkeinotoiminnan lahjusrikkoksia kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta.

- Tutkimuksella on merkitystä. Se tuo selvyyttä tulkintoihin. Näissä asioissa on paljon myös kansainvälisiä aspekteja emmekä mekään elä lintukodossa. EU:ssa, Euroopan neuvostossa ja YK:ssa on hyväksytty lahjonnanvastaisia sopimuksia, joihin olemme liittyneet. Meilläkin on rikoslakiin tehty vaadittuja muutoksia, jotka ovat olleet lähinnä teknisiä. Meiltä on puuttunut lahjusrikossäännösten ja tulkintojen aktiivinen kokonaisvaltainen kehittäminen.

Virkku valtuutettu voi ottaa selvää lahjusasioista muun muassa oikeusministeriön nettisivuilta.

- Terveellä järjelläkin selviää ja kaikesta epäilemästään voi kieltäytyä, Mansikka sanoo.

- Uskon, että keskustelu sallitusta ja kielletystä tulee jatkumaan jo siitäkin syystä, että yritys saa vähentää puolet edustusmenoistaan verotuksessa. •

➔ KAKS tukee väitöstyötä.

KAHTA MIELTÄ KUNTATYÖSTÄ

KAKSILLE TUTKIMUKSEN TOTEUTTI KANTAR TNS OY. TUTKIMUSAINEISTO ON KOOTTU GALLUP KANAVALLA 15.-20.9.2017. HAASTATTELUJA TEHTIIN YHTEENSÄ 1 000. VASTAAJAT EDUSTAVAT MAAMME 18 - 75 VUOTTA TÄYTTÄNYTTÄ VÄESTÖÄ AHVENANMAATA LUKUUN OTTAMATTA. VIRHEMARGINAALI ON SUURIMMILLAAN VAJAAT KOLME PROSENTTIYKSIKKÖÄ SUUNTAANSA.

lopuksi vääntä

... että Suomella on käsissään poikkeuksellinen momentum, jota meillä ei ole varaa menettää.

Poikkeuksellisilla vahvuuksillamme, eli tasa-arvolla, korkealla koulutuksella ja vastuullisuudella on huutava kysyntä kansainvälisesti. Kun lisäksi on tehty poikkeukselliset investoinnit taiteen ja kulttuurin perusopetukseen, Suomella on nyt mahdollisuus nousta yhdeksi maailman kiinnostavimmista matkailijoita, investointeja sekä osaajia magneetin lailla vetäväksi maaksi.

Jokaisen kunnan onkin juuri nyt tärkeä huomattavasti tehokkaammin hyödyntää se potentiaali, joka meillä on talouden, hyvinvoinnin ja identiteetin vahvistamisessa taiteen ja kulttuurin avulla. Tämä edellyttää panostuksia kansainvälisesti kunnianhimoisten sisältöjen markkinointiin ja myyntiin.

Taidelajista ja tuotantotavasta riippuen, kulttuuriin sijoitettu euro tuottaa takaisin viidestä seitsemään euroa matkailun ja muun elinkeinon tuottoina. Islannin ja Viron esimerkit osoittavat, että pistäessään riittävästi munia yhteen koriin hyvin pienestäkin maasta tulee aidosti vetovoimainen.

Pauliina Ahokas

EMBA, Taideneuvoston jäsen,
Tampere-talon toimitusjohtaja

► Intä vastaan
TAI peesaa
www.kaks.fi